

Domstolenes bruk av landinformasjon

– en empirisk og normativ analyse av
underrettspraksis

Kandidatnummer: 105

Antall ord: 14955

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.2016

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning.....	4
1.1. Avhandlingens tema – avgrensning – aktualitet	4
1.2. Problemstilling og begrepet landinformasjon.....	5
1.3. Metode.....	6
1.4. Videre fremstilling	8
2. Etablering av rettslige normer i utlendingssaker	8
2.1. Innledning.....	8
2.2. Rettslige normer i asylsaker	8
2.3. Generelle normer for bevisvurdering.....	10
2.3.1. Sakkyndige vitner	10
2.3.2. Tilbakeholdenhet.....	11
2.4. Etablering av norm for vektlegging av landinformasjon	12
3. Analyse av dommer fra Oslo tingrett	15
3.1. Kvantitativ analyse	15
3.1.1. Teoretiske forventninger.....	15
3.1.2. Presentasjon av data og deskriptiv statistikk	16
3.1.3. Logistisk regresjonsanalyse	19
3.1.4. Oppsummering og evaluering av hypoteser	20
3.2. Kvalitativ studie av asylsaker fra Oslo tingrett	20
3.2.1. Innledning.....	20
3.2.2. 13-075199TVI-OTIR/02.....	21
3.2.3. 13-129010TVI-OTIR/01.....	21
3.2.4. 13-133579 TVI-OTIR/04.....	22
3.2.5. 14-017946TVI-OTIR/02.....	22
3.2.6. 14-052382TVI-OTIR/04.....	23
3.2.7. 14-061070TVI-OTIR/02.....	23
3.2.8. 14-116400TVI-OTIR/08.....	24
3.2.9. 15-036264TVI-OTIR/07.....	24
3.2.10. 15-080662TVI-OTIR/02.....	25
3.3. Særlig om 15-002103TVI-OTIR/04.....	25
4. Vurdering av rettspraksis de lege lata.....	26
4.1. Innledning.....	26
4.2. Vurdering av rettspraksis opp mot normer for bevisføring	26
4.2.1. Sakkyndige vitner	26

4.2.2. Tilbakeholdenhet.....	27
5. Vurdering de lege ferenda.....	28
5.1. Innledning.....	28
5.2. Forbehold	29
5.3. Full prøving.....	30
5.4. Vurdering av rettspraksis opp mot normer for vektlegging av landinformasjon.....	30
6. Avslutning.....	31
6.1. Komparativt perspektiv	31
6.2. Forslag til endring.....	32
7. Kilder.....	34
7.1. Litteraturliste.....	34
7.2. Register over forkortede lover og forarbeider.....	35
7.3. Register over rettspraksis.....	35
7.3.1. Nasjonale avgjørelser	35
7.3.2. Internasjonale avgjørelser.....	36
8. Liste over tabeller og figurer	36
Vedlegg.....	37
Utregninger	37
Oversikt over saker brukt i den kvantitative analysen.....	37

1. Innledning

1.1. Avhandlingens tema – avgrensning – aktualitet

Denne oppgaven handler om Landinfo, som er et faglig organ i utlendingsforvaltningen, administrativt underlagt UDI. Landinfo utarbeider notater og responser om forholdene i landene utlendingene kommer fra, og bistår Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) med landfaglige vurderinger for deres avgjørelser. I tillegg fungerer de ansatte i Landinfo som vitner i sakene som kommer for domstolene. Landinfo tar ikke del i beslutningsfattende saksbehandling, men bistår med den nødvendige landinformasjonen.¹

Landinfo ble opprettet i 2005 i medhold av St. melding 21 (2003-2004) *Om styringsforholdet på utlendingsfeltet*, og erstattet da tidligere ordning med landrådgivere i UDI og UNE. Landinfo henter inn og viderefremmer den informasjonen utlendingsforvaltningen har behov for, og publiserer deler av landinformasjonen på nettsiden www.landinfo.no.²

Oppgaven tar for seg domstolens bruk av landinformasjon, og det avgrenses dermed mot saksbehandlingen i forvaltningen og bruken av landinformasjon her. Mer spesifikt skal oppgaven ta for seg bruken av landinformasjon i *Oslo tingrett*. Oslo tingrett er tvungent vernet for alle utlendingssaker, jf. lov 15. mai 2008 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven eller utl.) § 79 (3). Oppgaven vil videre se på alle typer saker etter utlendingsloven, men det vil være særlig fokus på sakene som omhandler gyldighet av vedtak om avslag på asyl etter utl. § 28. Disse sakene utgjør også en stor del av det totale saksomfanget.

I mange saker etter utlendingsloven er ikke landinformasjonen kontroversiell, eller den kommer ikke på spissen og fungerer dermed kun som et bakteppe. I andre tilfeller står og faller derimot saken på landinformasjonen - asylsøkeren forteller for eksempel en asylhistorie som ikke anses som troverdig fordi den strider mot tilgjengelig landinformasjon, eller asylsøkeren anfører at han vil møte andre sanksjoner ved retur til hjemlandet enn det Landinfo mener generelt er riktig. Dette viser for det første at asylsakene er særlig relevante for å vurdere bruken av landinformasjonen, men ikke minst viser det også at det er helt essensielt for utlendingens rettssikkerhet at den informasjonen Landinfo presenterer er så korrekt og fullstendig som mulig, og at den i tillegg anvendes med de nødvendige forbehold av både UDI/UNE og domstolene.

Som følge av økt tilkomst av mennesker som søkte asyl i Norge behandlet UDI i 2015 et større antall asylsaker enn noensinne tidligere. For UDI kom det i 2015 inn 31145 søknader om asyl, mot 11500 i 2014.³ Økningen gjenspeiles riktignok ikke i saksmengden hos UNE, som faktisk kunne vise til en nedgang i innkomne klagesaker i 2015.⁴ UNE peker selv på politiets arbeid med uttransporter som forklaring. Det er likevel snakk om et betydelig antall asylsøkere, og det må antas at tallet vil være høyt også i 2016.⁵ En del av sakene hvor utlendingen får avslag havner hos domstolene, og av klagesakene UNE behandlet i 2013-2015 gjelder dette ca. 1 %.⁶ Særlig gjelder dette saker om avslag

¹ Landinfos nettsider, <http://landinfo.no/id/489.0> (februar 2016)

² Nettsidene presenterer deler av landkunnskapsformidlingen. Sidene inneholder ikke løpende oppdateringer.

³ UDIs nettsider, <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/> (februar 2016)

⁴ UNEs årsrapport 2015, <http://www.une.no/Global/ÅrsrapportUNE-2015.pdf> (mars 2016)

⁵ I perioden januar til april 2016 søkte 1185 personer om asyl, jf. UDIs nettsider, <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2016/> (mai 2016).

⁶ Det er i prinsippet mulig at saken havner for domstolene dersom asylsøkeren får asyl, men dette er sjelden. Det betinger at Justis- og beredskapsdepartementet går til søksmål for å prøve gyldigheten av et vedtak fra UNE til gunst for utlendingen. Søksmålet reises da mot utlendingen, og må være reist innen fire måneder etter at vedtak ble truffet, jf. utl. § 79 (2).

på beskyttelse, og domstolene må ta stilling til om asylsøkeren enten har en velbegrunnet frykt for forfølgelse på grunn av en eller flere av de forfølgelsesgrunnene som listes opp i utl. § 28 (1) bokstav a, eller om han står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling ved tilbakevending til hjemlandet, jf. § 28 (1) bokstav b. I tillegg kan det være aktuelt at retten foretar en viss prøving av UDIs/UNEs avgjørelse om avslag på opphold på humanitært grunnlag etter utl. § 38, selv om utgangspunktet er fritt skjønn. Landinformasjonen som blir presentert vil i noen saker ha svært stor betydning for utlendingens mulighet for medhold i domstolen.

På bakgrunn av dette er en vurdering av bruk av landinformasjon et svært aktuelt emne å ta for seg. Aktualiteten underbygges av at det i den senere tid har blitt stilt spørsmål ved Landinfos rolle i utlendingssaker. Høsten 2015 arrangerte blant annet Antirasistisk senter i samarbeid med NOAS, Amnesty, Redd Barna og flere andre organisasjoner en konferanse om rettsikkerhet for asylsøkere, hvor landinformasjon utgjorde en egen bolk av programmet.⁷ I forbindelse med arbeidet med denne oppgaven har det også blitt gjennomført en del uformelle samtaler med aktører på feltet. I disse samtalen har det kommet frem at de som representerer asylsøkerne, altså advokater og organisasjoner, gjerne mener at bruken av landinformasjon er for ukritisk. Som eksempel refereres Schjerven Hansen, representant for SEIF (Selvhjelp for innvandrere og flyktninger), som uttaler at det skal «svært mye til for at ikke landinfo veier tyngst, selv når andre, tunge kilder, slik som organisasjoner, eller andre lands landinfo, konkluderer annerledes enn norsk landinfo.»⁸

Det har blitt skrevet noen rapporter som også nevner Landinfo, men ingen av disse vurderer bruken av landinformasjon slik denne oppgaven skal gjøre. Se bl.a. rapporten «Tro, håp og forfølgelse» av NOAS om iranske konvertitter fra 2014, «Forfølgelse basert på religion og medlemskap i en spesiell sosial gruppe (seksuell legning) – praksis i UDI og UNE etter Høyesteretts dom av 29. mars 2012» av advokat Schjatvet på oppdrag fra Utlendingsdirektoratet og Justisdepartementet fra 2015, og Advokatforeningens Aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett sin rapport om virksomhet med forslag til regelendringer fra 2014.

I andre land har bruken av landinformasjon vært mye mer offentlig debattert, se bl.a. kapittel 5. På bakgrunn av det som er beskrevet foran har det vært av interesse å se nærmere på bruk av landinformasjon også i norsk rett.

1.2. Problemstilling og begrepet landinformasjon

På forannevnte bakgrunn er det i arbeidet med denne oppgaven oppstilt som en hypotese at domstolene legger for stor vekt på eller er for ukritiske i bruken av landinformasjon.

Problemstillingen for oppgaven er om rettspraksis og øvrige kilder kan bekrefte eller avkrefte denne hypotesen hva gjelder Oslo tingrett. En slik hypotese må undersøkes ved en gjennomgang av domsmateriale, men den har også innebygget i seg en normativ komponent. Gjelder det rettslige normer for slik vektlegging, eller får det normative spørsmålet karakter av en rent rettspolitisk vurdering?

For arbeidet med problemstillingen er det nødvendig å etablere hva landinformasjon er. Østerrikes ekvivalent til Landinfo, The Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and

⁷ Konferansen het «Rettsikkerhet for asylsøkere nå!», og ble arrangert 14. oktober 2015.

⁸ E-post fra Georg Schjerven Hansen, datert 25. februar 2016

Documentation (ACCORD), har med støtte fra UNHCR⁹ skrevet rapporten *Researching Country of Origin Information*.¹⁰ Her defineres landinformasjon på følgende måte:

«Country of Origin Information (COI) is information which is used in procedures that assess claims to refugee status or other forms of international protection. COI supports legal advisors and persons making decisions on international protection in their evaluation of

- the human rights and security situation*
- the political situation and the legal framework*
- cultural aspects and societal attitudes*
- the humanitarian and economic situation*
- events and incidents*
- as well as the geography*

*in claimants' countries of origin (or, in the case of stateless people, countries of former habitual residence) or countries of transit. To qualify as COI it is essential that the source of the information has no vested interest in the outcome of the individual claim for international protection.»*¹¹

ACCORD er svært anerkjent, og Landinfo viser eksplisitt til dem i sin redegjørelse for metode- og kildebruk.¹² ACCORD gir også en hensiktsmessig definisjon av landinformasjon, og definisjonen legges dermed til grunn for oppgaven.

Rapporten fra ACCORD viser også til at det i et internasjonalt perspektiv i hovedsak finnes to metoder for å hente inn og anvende landinformasjon.¹³ Den første tilnærmingen ser på landarbeidere/-rådgivere som eksperter på å foreta nøytrale granskninger og fremlegge materialet på en transparent og etterprøvbar måte. Her benytter man kildene uten å presentere egne meninger, bedømme informasjonen eller trekke konklusjoner. Landinfoekvivalenter i bl.a. England, Canada og Østerrike arbeider på denne måten (modell 1). Den andre tilnærmingen ser på landarbeidere/-rådgivere som landeksperter, og i motsetning til den første modellen analyserer de situasjonen i et land og trekker konklusjoner basert på sin ekspertise. Norske Landinfo nevnes eksplisitt som et eksempel på en slik tilnærming (modell 2). I den avsluttende delen av oppgaven vil fordeler og ulemper med en slik tilnærming vurderes.

Landinfo oppgir også å være et faglig «uavhengig» organ. Uavhengighet må her forstås som frihet fra eller vern mot påvirkning, men det finnes grader av uavhengighet. Landinfo er både økonomisk avhengig av og administrativt underlagt UDI. Det kan stilles spørsmål ved om sterk administrativ styring kan gi «overslag» ved at det faglige rommet begrenses. Spørsmålet om uavhengighet faller likevel noe på siden av oppgavens tema, og det avgrenses mot videre drøftelse av dette.

1.3. Metode

Den alminnelige juridiske metode danner grunnlaget for oppgaven. Rettspraksis, i form av dommer fra Oslo tingrett, er den primære kilde for oppgaven, men må naturligvis forstås i lys av relevant lovgivning. Relevant lovgivning er i første rekke utlendingsloven av 2008, men det fremgår av dennes § 3 at loven skal «*anvendes i samsvar med internasjonale regler som Norge er bundet av når disse har til formål å styrke individets stilling*». Dermed er også internasjonale regler, herunder

⁹ United Nation High Commissioner for Refugees

¹⁰ ACCORD, *Researching Country of Origin Information*, 2013

¹¹ Ibid, s. 12.

¹² Landinfo, *Retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse*, 2015

¹³ ACCORD, *Researching Country of Origin Information*, 2013

menneskerettskonvensjonen og flyktningkonvensjonen, inkorporert i norsk rett og danner også en ramme for oppgaven. Erklæringer, deklarasjoner og anbefalinger som ikke er rettslig bindende faller utenfor § 3, men ettersom de kan bidra til tolkning og utvikling av internasjonal rett er de likevel relevante. Særlig gjelder dette anbefalinger fra UNHCR. Det følger av forarbeidene til utlendingsloven, Innst. O. nr. 42 (2007-2008) kap. 4.2, at et flertall i stortingskomiteen fremhevet at UNHCRs anbefalinger skulle veie tungt ved norske myndigheters tolkning av flyktningkonvensjonen. Øvrig rettspraksis, forarbeider og juridisk litteratur er andre rettskilder oppgaven vil bygge på.

Foruten å bygge på juridisk metode vil oppgaven også benytte samfunnsvitenskapelig metode. Dette er på grunn av at oppgaven søker å redegjøre for tendenser og sammenhenger i rettspraksis det er vanskelig å beskrive nøyaktig på andre måter. Mer spesifikt er domsmaterialet gjort til gjenstand for statistisk analyse ved bruk av logistisk regresjon. I arbeidet har miljøet ved Institutt for sammenlignende politikk ved UiB bistått, og da særlig vitenskapelig assistent Olav Laug Bjørnebekk som har gjennomført regresjonsanalysen.¹⁴ På denne måten vil flere tendenser i dataene kunne oppdages enn ved kun å bruke deskriptiv statistikk, slik det er vanlig i juridiske oppgaver. I tillegg vil analysen inneholde en signifikanstest av resultatene. Ved formuleringen av oppgaven har det vært en vurdering hvor mye det skulle redegjøres for den kvantitative analysen, men ettersom det ikke er vanlig å foreta slike analyser i juridiske arbeider er redegjørelsen gjort relativt utførlig.

Lineær regresjonsanalyse (OLS) er den vanligste metoden for å analysere data. Den kan imidlertid ikke benyttes her fordi linearitetsforutsetningen brytes ved at det som ønskes forklart kun har to mulige verdier. Det er utfallet i saken som undersøkes, og variabelen er gitt verdien 0 dersom staten fikk medhold, og 1 dersom utlendingen fikk medhold. Sagt på en annen måte krever lineær regresjonsanalyse en kontinuerlig avhengig variabel, og denne forutsetningen brytes altså.

Variabler med to mulige verdier kalles *dikotome* variabler, og alle variablene i analysen er utformet på denne måten. Variabelen gis verdien 1 dersom egenskapen som studeres er til stede, og 0 hvis ikke. Utfallet på saken er satt som den *avhengige* variabelen i analysen, som betyr at dette er en utfallsvariabel avhengig av de uavhengige variablene i analysen. Kap. 3.1. redegjør for hvilke uavhengige variabler som er inkludert. Alle variablene i analysen er også på nominalnivå, som betyr at verdiene ikke angir en rangering, men kun om enhetene er like eller ulike med hensyn til den egenskapen variabelen måler.

I stedet for å bruke lineær regresjonsanalyse vil oppgaven benytte logistisk regresjon, som er den mest brukte måten å foreta en analyse av dikotome avhengige variabler. Beregningsmåten ved logistisk regresjon følger samme prinsipp som løsningen for lineær sannsynlighetsregresjon. Beregning av koeffisienter må imidlertid skje på en annen måte, og det gjøres ved såkalt Maximum Likelihood Estimation (MLE; estimering av maksimal sannsynlighet).¹⁵ Det dreier seg om å tilpasse en ligning slik at den passer best mulig med det datamaterialet man ønsker å beskrive.¹⁶

For å sikre analysens *relabilitet* er det nødvendig at utvalget av saker er representativt, og det stilles dermed krav til utvalgets størrelse og måten det er trukket på. Relabilitet sier noe om hvor konsistente målingene er. Et representativt utvalg er også nødvendig for undersøkelsens *validitet*, som handler om i hvilken grad resultater fra en studie er gyldige. Intern validitet sier noe om i hvilken grad resultatene er gyldige for det utvalget og det fenomenet som er undersøkt, og ekstern validitet

¹⁴ Bjørnebekk har gjennomført analysen basert på mottatte data, og har også gjennomlest disse avsnittene.

¹⁵ For videre informasjon, se også David W. Hosmer og Stanley Lemeshow, *Applied Logistic Regression*, 2. utgave, New Jersey 2005.

¹⁶ Redegjørelsen bygger på en artikkel av Per Arne Tufte, «En intuitiv innføring i logistisk regresjon», *Arbeidsnotat nr. 8-2000 SIFO*, 2000.

forteller i hvilken grad funnene kan generaliseres.¹⁷ Det redegjøres nærmere i kap. 3.1 for i hvilken grad utvalget har vært representativt.

1.4. Videre fremstilling

I tråd med problemstillingen vil oppgaven i tillegg til den kvantitative analysen gjøre rede for bruken av landinformasjon i tingretten basert på en mer inngående kvalitativ vurdering av saker hvor landinformasjonen var særlig omstridt. Den kvalitative analysen blir en tekstuell analyse, og innebærer dermed å ekstrahere informasjon fra dommene og de tilhørende rettsbøkene for å trekke slutninger.

Før selve analysen i kapittel 3 vil det i kapittel 2 redegjøres for de normene vurderingen skjer opp mot. Kapittel 4 vil inneholde en vurdering av rettspraksis opp mot normene de lege lata, og kapittel 5 vil inneholde en vurdering de lege ferenda. I kapittel 6 gis det et komparativt perspektiv på bruken av landinformasjon, i tillegg til at ulike forslag til endring presenteres kort. Oppgaven kan samlet anses som overveiende rettspolitisk ved at den forsøker å se om det er grunnlag for å kritisere og eventuelt endre gjeldende rett.

2. Etablering av rettslige normer i utlendingssaker

2.1. Innledning

Som nevnt er problemstillingen for oppgaven knyttet til om Oslo tingrett legger for stor vekt på eller er for ukritiske i bruk av landinformasjon. Det skal her avklares om det overhodet finnes rettslige normer for hvordan domstolene skal vektlegge landinformasjon. Hvis dét ikke er tilfelle får oppgaven et klarere rettspolitisk preg.

For å få en mest mulig hensiktsmessig fremstilling er redegjørelsen delt i tre punkter. Det skal først redegjøres for de særlige regler domstolene må forholde seg til i asylsaker i tråd med nasjonalt og internasjonalt regelverk. Deretter skal det redegjøres for generelle normer for bevisvurdering i norsk rett, før det drøftes hvorvidt det finnes normer for vektlegging av landinformasjon og hvilket innhold disse eventuelt har. De øvrige delene av oppgaven vil vise tilbake til normene som etableres her.

2.2. Rettslige normer i asylsaker

Asylsaker reguleres i norsk rett av utl. § 28, jf. §§ 29-30, jf. også lovens § 73. Reglene er i stor grad utformet for å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser etter bl.a. flyktningkonvensjonen. I vurderingen etter bestemmelsene er landinformasjon gjerne relevant i to sammenhenger. I begge sammenhenger kan informasjonen være omstridt, og de to mulighetene for omstridt informasjon benyttes som variabler i analysen i kapittel 3.

Den første sammenhengen hvor landinformasjon er relevant er ved vurderingen av asylsøkerens asyloforklaring – hvorvidt denne må anses som troverdig. Foruten å undersøke om opplysningene som gis på ulike stadier av asylprosessen er internt motstridende, undersøker man om forklaringen stemmer med tilgjengelig landinformasjon. Kun hvis begge disse kravene er oppfylt anser man asylsøkeren som troverdig, med den konsekvens at retten legger til grunn et senket beviskrav for asyloforklaringen. Høyesterett uttaler i Rt. 2011 s. 1481 avsnitt 45 og 46 at ved vurderingen av om det foreligger reell fare for forfølgelse, jf. utl. § 28 bokstav a, skal

¹⁷ Se videre om krav til representativitet, reliabilitet og validitet i «*An Introduction to Empirical Legal Research*» kapittel 1-3 (Lee Epstein og Andrew D. Martin, Oxford, England 2014).

«... asylforklaringen legges til grunn så langt den fremstår som noenlunde sannsynlig, og søkeren selv har medvirket til å opplyse saken så langt det er rimelig og mulig. Asylsøkerens generelle troverdighet er et relevant moment som skal tas i betraktning».

Selv Motsigelser, uklarhet og endret forklaring vil være med på å svekke den generelle troverdigheten. For selve faregraden, det vil si risikoen for forfølgelse ved en eventuell retur, kreves det ikke sannsynlighetsovervekt, men risikoen må være reell, jf Ot.prp.nr.75 (2006-2007) side 88.

Robert Thomas ved School of Law, University of Manchester, argumenterer i artikkelen *Assessing the Credibility of Asylum Claims: EU and UK Approaches Examined*, for at troverdighet er helt sentralt for hvorvidt et krav om asyl fører frem eller ikke.¹⁸ Han siterer United Kingdom Immigration Appeal Tribunal, som uttaler at

«... [f]indings of credibility are one of the primary functions of the [asylum decision-maker], since they lead to the establishment of much of the factual matrix for the determination of the case. In some cases, but by no means all, the issue of credibility may be the fulcrum of the decision as to whether the claim succeeds or fails.»¹⁹

Thomas redegjør i artikkelen for at saksbehandlere i vurderingen av troverdighet nettopp vurderer det han kaller «*internal inconsistencies*», altså hvorvidt asylsøkeren endrer forklaringen sin underveis eller ikke, og «*external inconsistencies*», om forklaringen er i tråd med kjent landinformasjon. I tillegg foretas en samlet vurdering av sannsynlighet for at forklaringen er sann. I tråd med hans begrepsbruk vil oppgaven bruke begrepet *ekstern konsistens* om vurderingen av asylforklaringen opp mot landinformasjon.

Den andre sammenhengen hvor landinformasjon er relevant, er ved vurderingen av hvorvidt et individ vil risikere forfølgelse ved retur til opprinnelseslandet, jf. utl. § 28. For å avgjøre dette er det ofte nødvendig med inngående kunnskaper om sosiale, kulturelle, politiske og menneskerettslige forhold i landet, slik at domstolene kan foreta en korrekt vurdering av hva den konkrete asylsøkeren vil risikere.

Utl. § 28 første ledd bokstav a er det primære rettsgrunnlaget for asyl, og gir en forkortet gjengivelse av flyktningkonvensjonen art. 1A (2). Mens § 28 første ledd bokstav a verner mot forfølgelse på bakgrunn av visse angitte konvensjonsgrunner, verner bokstav b mot utsendelse dersom asylsøkeren «står i reell fare for å bli utsatt for dødsstraff, tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff ved tilbakevending til hjemlandet». Det subsidiære grunnlaget i bokstav b er tenkt å regulere tilfeller der Norge er forpliktet til å ikke sende en utlending ut av landet fordi utlendingen står i reell fare for å bli utsatt for overgrep eller krenkelser som nevnt i bestemmelsen. Bestemmelsen innebærer en utvidet rett til å bli anerkjent som flyktning.²⁰

Vurderingen etter utl. § 28 er et rettsanvendelsesskjønn som domstolen kan prøve helt ut.²¹ I asylsaker har imidlertid forvaltningen også en plikt til å vurdere opphold på humanitært grunnlag etter § 38 dersom asylsøkeren ikke skulle få medhold etter § 28, jf. § 28 (7). Paragraf 38 er en såkalt

¹⁸ Robert Thomas, «Assessing the Credibility of Asylum Claims: EU and UK Approaches Examined», *European Journal of Migration and Law* 8, 2006 s. 79-96

¹⁹ SW v Secretary of State for the Home Department (Adjudicator's questions) Somalia [2005] UKIAT00037, para. 20

²⁰ Terje Einarsen, Utlendingslovens kommentarutgave (Vigdis Vevstad red.), Oslo 2010 s. 155.

²¹ Rt. 2015 s. 1388 etterlater riktignok noe tvil på dette punkt, ved at førstvoterende går langt å i begrense prøvingsretten for domstolen i vurderingen etter § 28 (5).

«kan»-bestemmelse for utlendingsforvaltningen, og retten må da vise tilbakeholdenhet ved prøving av forvaltningens vurdering. Høyesterett uttaler i Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 42 at domstolen kan

«... prøve forvaltningens rettsanvendelse, herunder forholdet til våre folkerettslige forpliktelser. Videre prøves saksbehandlingen og om vedtaket bygger på riktig faktum, men det konkrete skjønnet prøves ikke utover en kontroll av om skjønnet er tilstrekkelig bredt og saklig, og at resultatet ikke fremstår som åpenbart urimelig.»

I rettspraksis er derfor domstolenes kompetanse vesentlige mer begrenset her enn i beskyttelsesvurderingen etter §§ 28-30, jf. § 73.

2.3. Generelle normer for bevisvurdering

2.3.1. Sakkyndige vitner

Det følger av en kjennelse i Borgarting Lagmannsrett av 10. juli 2009, 09-051140ASD-BORG/01, at landrådgivere fra Landinfo er å anse som sakkyndige vitner. Jörg Lange, leder for Landinfo, skriver i en e-post datert 16.02.16 at Landinfo «legger til grunn at Lagmannsrettens kjennelse er styrende for landrådgivernes status i retten i aktuelle utlendingssaker». Landinfo opplyser at de også gjør asylsøkeren oppmerksom på muligheten for å anmode retten om å oppnevne landrådgiveren som sakkyndig.²² En gjennomgang av rettsbøker fra Oslo tingrett viser at man i liten grad er nøye med å angi om det er et alminnelig vitne eller et sakkyndig vitne som vitner, men det må antas at dette skyldes slurv og at landrådgivernes status ikke endres fra sak til sak. I den samme kjennelsen fra Borgarting viste retten for øvrig en svært restriktiv holdning til *asylsøkerens* påberopte sakkyndige. Retten mente vedkommende ikke kunne være sakkyndig fordi han manglet relevant utdanning. Etersom det ikke er noe formelt krav til sakkyndiges kvalifikasjoner synes dette svært strengt. Oslo tingrett ser heller ikke ut til å være like strenge i sin praksis, jf. kapittel 3, og det nevnte vitnet har blitt ført som sakkyndig i senere saker.

Når det gjelder *hvem* som kaller inn landrådgivere som sakkyndige vitner, gir ikke rettsbøkene og dommene fra Oslo tingrett svar på dette. Som svar på forespørsel uttaler Jörg Lange at landrådgiverne i «de fleste tilfeller» blir kontaktet av en prosessfullmektig for staten.²³ Det er naturlig at det er staten som ønsker Landinfo som vitne, ettersom Landinfo gjerne har levert premissene for det opprinnelige vedtaket som utlendingen anfører at er ugyldig og som staten, ved UNE, hevder er gyldig.

Bruken av sakkyndige vitner reguleres av lov 17. juni 2005 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven eller tvl.). Det følger av tvl. § 25-6 (1) at en part kan føre vitner som sakkyndigbevis, og av § 25-6 (2) at et sakkyndig vitne kan følge forhandlingen i sin helhet, tillates å stille spørsmål til parter, vitner og sakkyndige, og at avhøret for øvrig skjer etter reglene for vanlige vitner. Et sakkyndig vitne er noe annet enn en *rettsoppnevnt* sakkyndig etter § 25-2. Retten kan etter § 25-2 oppnevne sakkyndig etter begjæring fra en part eller av eget tiltak når det er «nødvendig for å få et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag». Det er gitt særlige regler om rettsoppnevnt sakkyndig i § 25-2 til § 25-5, som fastslår vilkårene for oppnevning, hovedregelen for antallet sakkyndige samt regler for mandat og sakkyndigerklæring.

I tillegg til lovregler ble det i oktober 2014 avgitt en utredning av et utvalg nedsatt av Advokatforeningen, Dommerforeningen, Riksadvokaten og Regjeringsadvokaten for utarbeidelse av

²² E-post fra Jörg Lange datert 16.02.16.

²³ E-post fra Jörg Lange datert 16.02.16.

retningslinjer for sakkyndigarbeid i domstolene.²⁴ Innledningsvis i rapporten presiseres det hva et sakkyndigbevis er, samt at retten ikke kan stole blindt på denne formen for bevisføring:

«En kritisk holdning er på den annen side også på sin plass - mens sakkyndighet kan løse vanskelige bevisproblemer, kan overdreven tro på sakkyndige bevis føre til ansvarspulverisering blant juridiske beslutningstakere. I ettertid viser det seg kanskje at det ikke var grunnlag for den sakkyndig bastante konklusjon, slik at en mer forsiktig og realistisk tilnærming der man ser flere bevismidler i sammenheng og trekker en helhetsslutning, ville vært riktigere enn å stole blindt på det sakkyndige bidrag.» (s. 6)

I rapporten presiserer man for øvrig at betydning av det formelle skillet mellom rettsoppnevnte og private sakkyndige ikke må overdrives når «... prinsipper og retningslinjer som bør gjelde for å sikre god premiss- og innholdskontroll med den sakkyndige bevisføring i rettsvesenet skal settes i fokus» (s. 15).

Utvalget gir generelle retningslinjer for bruk av sakkyndige, og anbefaler blant annet større åpenhet om potensielle bindinger slik at man kan avklare om det er forhold som gir grunnlag for tvil om den sakkyndiges uavhengighet. Utvalget skriver at:

«Den sakkyndige kan ha ulike bindinger/roller som går klar av de formelle habilitetsreglene, men som likevel kan ha betydning for den erklæringen den sakkyndige avgir og premissene for vurderingene/konklusjonene. Det kan også foreligge stridende oppfatninger innenfor det fagmiljøet den sakkyndige tilhører, reell faglig uenighet samt utvikling i oppfatningen av et bestemt faglig spørsmål. [...] Retningslinjene bør få frem forhold ved den sakkyndige og dennes fagområde som kan ha betydning for den sakkyndige vurderingen.» (s. 30).

Uttalelsene viser at utvalget er klar over at sakkyndige ikke nødvendigvis alltid er objektive og upartiske ved sine fremstillinger, og at dette er noe som må imøtegås. Det er også et gjennomgangstema i rapporten at de sakkyndige må redegjøre for premissene sine slik at de kan prøves av domstolen. Ryssdal, leder av utvalget, skriver oppsummerende i artikkelen *Hvordan bruke de sakkyndige*, at «[d]et gjelder å få opplyst om det eksisterer bindinger som arbeidsfelleskap, kollegiale relasjoner og ulike skoleoppfatninger i det sakkyndige miljø». ²⁵

2.3.2. Tilbakeholdenhet

I tillegg til retningslinjene reguleres også bruken av landrådgivere som vitner av de generelle bevisreglene.

Landrådgivere er sakkyndige som vitner om faktiske forhold i saken. Ettersom landrådgiverne ikke tar del i beslutningsfattende saksbehandling, er det ikke grunnlag for at domstolen skal være tilbakeholden i prøvingen av denne informasjonen. Slik tilbakeholdenhet kan det være grunnlag for overfor forvaltningsorgan som fatter avgjørelser på bakgrunn av særlig skjønn. Retten skal derimot alltid foreta en fri bevisvurdering basert på det som framkommer om de *faktiske forhold*, jf. prinsippet i tvisteloven § 21-2, selv om informasjon fra Landinfo er spesialkunnskap til bruk i utlendingssaker. En generell regel om tilbakeholdenhet for prøving av informasjon fra landrådgivere kan det vanskelig være snakk om.

²⁴ Utredning fra et utvalg nedsatt av advokatforeningen, Dommerforeningen, Riksadvokaten og Regjeringsadvokaten for utarbeidelse av retningslinjer for sakkyndigarbeid i domstolene, «Kunnskapskløft og kommunikasjonsbehov», Riksadvokaten 2014 (RA-2014-11).

²⁵ Anders Ryssdal, «Hvordan bruke de sakkyndige», *Lov og Rett*, 2014 s. 589-590

Det er også et spørsmål om retten kan vise tilbakeholdenhet med å overprøve *UNEs vurderinger*. UNE opptrer som et forvaltningsorgan som fatter vedtak i enkeltsaker, herunder i asylsaker. Det må avgjøres om det er grunnlag for en tilbakeholden domstolskontroll på asylområdet. Et eventuelt prinsipp om tilbakeholdenhet kan hjemles i swingballdommen, Rt. 1975 s. 603, hvor Høyesterett begrunnet slik tilbakeholdenhet med Patentstyrets spesielle sakkunnskap og brede erfaringsgrunnlag.

Etter utlendingsloven av 1988 slo Abdi-dommen, Rt. 1991 s. 586, fast at forvaltningen hadde en skjønnsmargin ved tolkningen av FNs flyktningbegrep til ugunst for flyktningen, og at flyktningbegrepets kjerneområde kunne påvirkes av landenes praksis. Dommen slo også fast prinsippet om tilbakeholdenhet ved domstolenes overprøving. Spørsmålet blir om prinsippet også gjelder for utlendingsloven av 2008.

Spørsmålet drøftes i utlendingslovens kommentarutgave. Einarsen, forfatter av kommentarutgavens kapittel om utl. § 28, påpeker innledningsvis at et viktig hensyn bak beskyttelsesbestemmelsene er at de skal oppfylle folkerettslige forpliktelser på en korrekt måte, samtidig som lovgiver har valgt en nokså detaljert lovgivning. Sammenholdt med generell norsk tradisjon for prøving med forvaltningen tilsier dette et utgangspunkt om full prøving av hensyn til rettssikkerheten. Einarsen skriver at det ikke virker mulig å forsvare at forvaltningen skal kunne ha et tilnærmet fritt skjønn ved tolkning og anvendelse av beskyttelsesreglene i §§ 28-30. Han mener domstolene i asylsaker må kunne prøve så vel lovtolkning, subsumsjon, bevisvurdering og farevurdering i tillegg til saksbehandling. En annen sak, skriver han, er imidlertid at

«... domstolene som ledd i sin kontrollfunksjon bør hensynta forvaltningens erfaring med å vurdere faren ved en retur til hjemlandet, når vurderingene i den konkrete saken bygger på riktig juss, et i det vesentlige korrekt og tilstrekkelig opplyst faktisk grunnlag og ellers fremstår som forsvarlige.»²⁶

Samtidig må domstolene særlig ta hensyn til UNHCRs vurderinger. Einarsen skriver videre at det folkerettslig sett er vanskelig å identifisere lakuner hvor det foreligger en tydelig nasjonal skjønnsmargin til ugunst for individet. Når lovgiver også så sterkt har fremhevet betydningen av korrekt statusanerkjennelse, bør det få følger for prøvingsintensiteten. Kommentارutgaven konkluderer dermed med at læren fra Rt. 1991 s. 586 om tilbakeholden domstolskontroll ikke kan overføres til asylreglene i utlendingsloven av 2008. I tråd med dette viser rettspraksis fra perioden 2010-2012 også at Høyesterett skjerpet domstolskontrollen i asylsaker.²⁷

På denne bakgrunn er det altså ikke grunnlag for at Oslo tingrett er tilbakeholdne med å overprøve *UNEs* vurdering av utl. § 28. Spørsmålet om prøvingsintensitet ble for øvrig kommentert av Høyesterett i Rt. 2015 s. 1388, og hvorvidt dommen har endret rettstilstanden vurderes i kap. 4.2.2.

2.4. Etablering av norm for vektlegging av landinformasjon

Det fremgår verken av lov eller forarbeider hvordan man i norsk rett skal vektlegge landinformasjon, og i rettspraksis har man veket tilbake fra de generelle uttalelsene. Dermed har utgangspunktet kun vært prinsippet om fri bevisbedømmelse.

Høyesterett har i løpet av de siste årene avsagt flere dommer i utlendings saker, hvorav den siste i rekken er plenumsdommen Rt. 2015 s. 1388. Saken gjaldt en afghansk familie som under henvisning til internflukt, jf. utl. § 28 (5), hadde fått avslag på asyl i Norge. Spørsmålet for Høyesterett var i korte

²⁶ Terje Einarsen, Utlendingslovens kommentarutgave (Vigdis Vevstad red.), Oslo 2010, s. 188

²⁷ *Ibid*, s. 189

trekk om vilkårene for internflukt var korrekt tolket, og om hensynet til barna var tilstrekkelig ivare tatt. Høyesterett kom under dissens til at så var tilfelle, og staten ved UNE ble frifunnet. Det ble anført fra statens side at UNHCR ikke var tilstrekkelig nøytrale og dermed måtte ha mindre rettskildemessig verdi, men Høyesterett avstår fra å kommentere dette. Dommen gir dermed svært lite veiledning for etablering av en rettslig norm for vektlegging av landinformasjon.

EMD har i større grad enn Høyesterett uttalt seg om bruk av landinformasjon for nasjonale domstoler, blant annet i dommen Salah Sheekh mot Nederland (2007). Dommen gjaldt en mann fra Somalia som hadde søkt asyl i Nederland. Mannen og hans familie opplevde forfølgelse fra andre klaner fordi de tilhørte en minoritetsgruppe, og som følge av manglende klanbeskyttelse kunne ikke familien verne seg mot forfølgelsen. Mannen fikk imidlertid avslag på asylsøknaden fordi nederlandske myndigheter fant at han kunne henvises til internflukt og returneres til områdene Somaliland og Puntland, som ble regnet som noenlunde trygge. Asylsøkeren klagde avslaget på kravet om beskyttelse inn for EMD.

Domstolen går gjennom rapporter om landforholdene i Somalia og vurderer hvilke deler av landet som måtte anses som henholdsvis utrygge eller relativt trygge, samt forholdene for såkalte «IDPs» - *internally displaced persons*. Retten redegjør også for at mange internasjonale organisasjoner ikke var enige i verken beskrivelsen av de faktiske forholdene i Somalia eller i standpunktet om at det skulle være trygt å returnere til de såkalte «*relatively safe areas*».

Etter dette utgangspunkt går retten over til å slå fast generelle prinsipper for drøftelse av det påståtte brudd på EMK art. 3. Man tar utgangspunkt i nederlandske myndigheters påstand om at asylsøkeren ikke vil utsettes for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling dersom han ble henvist til internflukt. Domstolen uttaler at for å avgjøre om asylsøkeren vil gjennomgå lidelser som beskrevet i art. 3, må retten vurdere forholdet i lys av alt materiale den har fått fremlagt seg. Gitt det absolutte vernet etter art. 3 må man forsikre seg om at statens vurdering i seg selv er tilstrekkelig grundig, samt at vurderingen er tilstrekkelig understøttet av både nasjonalt materiale og materiale fra pålitelige og objektive kilder

«... such as, for instance, other Contracting or non-Contracting States, agencies of the United Nations and reputable non-governmental organisations» (avsnitt 136).

Domstolen uttaler ettertrykkelig at

«In its supervisory task under Article 19 of the Convention, it would be too narrow an approach under Article 3 in cases concerning aliens facing expulsion or extradition if the Court, as an international human rights court, were only to take into account materials made available by the domestic authorities of the Contracting State concerned without comparing these with materials from other, reliable and objective sources (avsnitt 136)».

Etter en konkret vurdering finner retten at det vil innebære brudd på art. 3 å sende asylsøkeren tilbake til Somalia. I praksis ville asylsøkeren bli tvunget fra Somaliland og Puntland til de utrygge områdene i landet, og dermed bli forfulgt.

EMD gir i denne dommen svært tydelig uttrykk for hvilke kilder som må tas i betraktning ved vurdering av EMK art. 3. Det er *ikke tilstrekkelig* å bare ta i betraktning materiale laget av nasjonale myndigheter uten å sammenligne med andre kilder - retten er nødt til å også se hen til materiale fra andre pålitelig og objektive kilder. Vurderingene etter utl. § 28 og EMK art. 3 er riktignok ikke

identiske, men utl. § 28 bokstav b bygger på folkerettslige regler om forbud mot refolement hvor særlig SP artikkel 6 –7, CAT artikkel 3 og EMK artikkel 2–3 inngår.²⁸

Uttalelsene i Shalah Sheekh mot Nederland følges opp i F.G. mot Sverige (2016). Saken gjaldt påstått brudd på EMK art. 2 og 3 dersom en mann fra Iran ble nektet asyl i Sverige. Kravet ble først avgjort i favør av Sverige i 2014, men ble henvist til behandling i storkammer i medhold av EMK art. 43. Mannen anførte for EMD at han hadde krav på asyl som følge av regimekritisk aktivitet og konvertering til kristendom. EMD kom i storkammeravgjørelsen til at retur til Iran ikke ville utgjøre brudd på EMK art. 2 og 3 på bakgrunn av den regimekritiske aktiviteten. Derimot ville det utgjøre brudd på art. 2 og 3 å returnere ham hvis ikke svenske myndigheter foretok en oppdatert vurdering av konsekvensene av konverteringen ved retur. En slik vurdering hadde myndighetene ennå ikke foretatt.

I klargjøringen av prinsippene for domstolens prøving, uttaler domstolen følgende:

«The Court must be satisfied, however, that the assessment made by the authorities of the Contracting State is adequate and sufficiently supported by domestic materials as well as by materials originating from other reliable and objective sources such as, for instance, other Contracting or third States, agencies of the United Nations and reputable non-governmental organisations» (avsnitt 117).

Dommen tydeliggjør de undersøkelser nasjonale myndigheter må gjøre og det ansvar de har når en asylsak reiser spørsmål om mulig brudd på EMK art. 3. Etter uttalelsene her er det ingen tvil om at standpunktet fra Shalah Sheekh er gjeldende rett, og det fremgår i tillegg at prinsippene også gjelder medlemsstatenes vurdering så vel som EMDs.

I tillegg til veiledning fra EMD kan normer for vektlegging av landinformasjon også utledes av Østerrikes landinformasjonsenhet ACCORDs rapport *Researching Country of Origin Information*.²⁹ Som nevnt innledningsvis er det etter denne rapporten i hovedsak to måter å innhente og anvende landinformasjon på. Landinfo tar utgangspunkt i modell 2, som innebærer at landrådgiverne fremstår som landeksperter som analyserer informasjonen og kommer med egne konklusjoner. Rapporten fra ACCORD peker på styrker og svakheter ved begge modeller, og sier om modell 2 at man risikerer at saksbehandlerne krysser grensen mellom vurdering av landinformasjon og juridisk vurdering av saken, samt at forskningsprodukter kan være forutinntatt på grunn av ønske om konsistens. I tillegg er metoden for øvrig også ressurskrevende, ved at den krever landinformasjonsenheter med mange landansatte med høy grad av ekspertise.³⁰ ACCORD fraråder ikke å bruke en slik modell, men viser til The European Asylum Curriculum og deres syv organisatoriske vilkår for sikker bruk. The European Asylum Curriculum (EAC) er det største samarbeidsprosjektet på asylfeltet innen EU, og er et viktig redskap for å få en mer harmonisert asylprosedyre.³¹ Retningslinjer herfra er riktignok ikke bindende i norsk rett, men kan anses som soft law som det er grunn til følge. I vilkårene heter det blant annet at

«Both the researcher and the decision-maker need to be aware of the role of the assessment in this kind of model and the particular distribution of responsibilities. The decision-maker continues to have the overall responsibility for making the decision concerning the applicant's status. The assessment of information made by the COI researcher is only one out of the

²⁸ Terje Einarsen, Utlendingslovens kommentarutgave (Vigdis Vevstad red.), Oslo 2010, s. 157.

²⁹ ACCORD, «Researching Country of Origin Information», 2013

³⁰ *Ibid*, s. 18

³¹ <http://www.temaasyl.se/Documents/Program/ARGO/European%20Asylum%20Curriculum.pdf> (april 2016).

many tools the decision-maker can utilise and which can help him to gain a useful overview of the country situation and the case.»³²

Samlet kan det derfor sies å eksistere en norm for vektlegging av landinformasjon. Det følger av EMDs praksis hvor bredt kildetilfang man må ha for å avgjøre asylsaker, og at man ikke kun kan forholde seg til materiale laget av nasjonale myndigheter. Retningslinjene fra EAC gir også indirekte at det ikke kan legges for stor vekt på landinformasjon på bekostning av andre kilder, fordi det er beslutningstakeren som har ansvaret for opplysningen og avgjørelsen av saken.

3. Analyse av dommer fra Oslo tingrett

3.1. Kvantitativ analyse

3.1.1. Teoretiske forventninger

I tråd med redegjørelsen for metoden gjennomføres en kvantitativ analyse av domsmaterialet for å oppdage tendenser i rettspraksis som ikke lar seg beskrive på andre måter.

Det foreligger tilsynelatende lite juridisk teori som kan gi grunnlag for å utarbeide hypoteser om ulike variablers betydning for utfallet av utlendingssaker. Hypotesene som testes i dette kapitlet er dermed basert på antakelser. På tross av manglende teoretiske føringer er hypotesene likevel enhalede (retningsbestemte).

Tabell 1. Hypoteser.

Variabel	Hypotese
- Omstridt landinformasjon i relasjon til ekstern troverdighet	H1: Dommerne er mindre tilbøyelige til å dømme i favør av utlendingen dersom landinformasjonen er omstridt i relasjon til ekstern troverdighet
- Omstridt landinformasjon i relasjon til landforhold ved retur	H2: Dommerne er mindre tilbøyelige til å dømme i favør av utlendingen dersom landinformasjonen er omstridt i relasjon til landforhold ved retur
- Omstridt landinformasjon - Andre sakkyndige vitner	H3: Der landinformasjonen er omstridt er dommerne mer tilbøyelige til å dømme i favør av utlendingen dersom det er benyttet andre sakkyndige vitner.
- Dommer eller dommerfullmektig	H4: Sannsynligheten for at utlendingen får medhold er større når det var en dommer som avgjorde saken enn en dommerfullmektig.

H1 er knyttet til at manglende ekstern troverdighet fører til at domstolene ikke legger til grunn et senket sannsynlighetskrav, jf. bl.a. Rt. 2011 s. 1481. Dermed minker sannsynligheten for medhold. Gjennomgangen av rettspraksis tyder på at det skal mye til å få medhold dersom man anses ikke-troverdig. I mange av sakene med manglende ekstern troverdighet er den aktuelle landinformasjonen omstridt³³, og også her bør man kunne regne med minket sannsynlighet for medhold.

H2 er avhengig av hva som anses som grunnlinjen, og bygger på forutsetning om at man ved *enighet* om landforhold ved retur stort sett er enige om at utlendingen skal få medhold. *Uenighet* bør da gi at

³² *Ibid*, s. 19

³³ Landinformasjon knyttet til ekstern troverdighet er ikke definert å være omstridt kun fordi retten finner at deler av forklaringen ikke er i tråd med kjent landinformasjon. Uenighet om en konkret hendelse kan skyldes mer enn uenighet om landforhold.

sannsynligheten for medhold minker. Enighet antas på en annen side å gjelde kun et fåtall av de sakene som faktisk kommer til domstolen.

H3 bygger på en antakelse om at private sakkyndige vil begrense betydningen av landrådgiverens vitneprov. Private sakkyndige tyder også på at utlendingen har godt belegg for sin uenighet, noe som igjen bør påvirke utfallet.

H4 bygger på en antakelse om at en dommer vil se seg friere i forhold til informasjon fra Landinfo enn en dommerfullmektig, og være mer tilbøyelig til å gi utlendingen medhold på tross av UNEs vurdering. At det ikke er mulig å finne noe teori som kan støtte/svekke hypotesen skyldes trolig at det meste av forskning på dommeratferd tar for seg høyesterettsdommere.³⁴

3.1.2. Presentasjon av data og deskriptiv statistikk

På forespørsel sendte Oslo tingrett 150 dommer med tilhørende rettsbøker, avsagt etter utlendingsloven i perioden 2013-2015. Totalt kom det inn 176 søksmål mot UNE i 2013, 225 i 2014 og 155 i 2015. Sakene gjelder vedtak fattet av nemnda om asyl, oppholds- og arbeidstillatelse og familiegjenforening.³⁵ Utvalget er laget ved at en saksbehandler ved Oslo tingrett har plukket ut ca. hver tredje/fjerde dom fra et kronologisk register. Datasettet er dermed originalt for oppgaven.

Dommene som inngår i analysen er ikke selektert ut på bakgrunn av egenskaper, og utvalget anses å være representativt for saker i tingretten på utlendingsfeltet i denne perioden. Det legges til grunn at dommene er tilstrekkelige representative til at konklusjonene fra analysen kan gjelde dommer fra denne perioden generelt.

Tabellen nedenfor med deskriptiv statistikk viser hvilke variabler som er inkludert i analysen og deres operasjonalisering. I tillegg kommer standardavviket og variabelens minimums- og maksimumsverdi. Kolonnen «*Forventet retning*» inneholder antakelser om hvordan variabelen vil påvirke sannsynligheten for at utlendingen får medhold (angitt ved +/-).

³⁴ Se bl.a. artikkelen «Revealed Preferences of Norwegian Supreme Court Justices» av Gunnar Grendstad m.fl., *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 2010 s. 73-101.

³⁵ Oslo tingretts nettside, <https://www.domstol.no/nn-NO/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/armelding-2015/saksavviklingen-2015/utlendingssaker/> (april 2016).

Tabell 2. Deskriptiv statistikk.

Variabel	Operasjonalisering	Snitt	St.avvik	Min.	Maks.	Forventet retning
Resultat (<i>avhengig variabel</i>)	1 dersom utlendingen fikk medhold, ellers 0	.22	.42	0	1	
Ekstern troverdighet	1 dersom omstridt informasjon i relasjon til saksøkerens eksterne troverdighet, ellers 0	.32	.47	0	1	-
Landforhold ved retur	1 dersom omstridt informasjon relatert til landforhold ved retur, ellers 0	.29	.45	0	1	-
Dommer	1 dersom dommer, ellers 0 (dommerfullmektig)	.55	.50	0	1	+
Sakkyndig	1 dersom det var innkalt andre sakkyndige vitner, ellers 0	.14	.35	0	1	+
Iran	1 dersom Iran, ellers 0	.19	.40	0	1	-/+
Afghanistan	1 dersom Afghanistan, ellers 0	.14	.35	0	1	-/+
Etiopia	1 dersom Etiopia, ellers 0	.13	.33	0	1	-/+
Tyrkia	1 dersom Tyrkia, ellers 0	.06	.24	0	1	-/+
Asyl	1 dersom saken gjaldt asyl, ellers 0	.60	.49	0	1	-

Operasjonalisering må utdypes for omstridt informasjon. Som fremgår av tabellen kan landinformasjon være omstridt på to måter – enten i relasjon til saksøkerens eksterne troverdighet, eller i relasjon til landforhold ved retur. Det første alternativet er etablert i juridisk teori, jf. kap. 2.2, mens det andre er nytt ved oppgaven. Den første typen omstridthet er etter sin art relevant for asylsaker, hvor asylsøkeren presenterer en asylforklaring. Datasettet viser her kun to registrerte tilfeller som *ikke* gjaldt asyl.³⁶ Motsatt omfattes derimot ikke alle asylsaker, og det har ikke vært tilstrekkelig med uenighet om hvorvidt en hendelse / et element i asylforklaringen har funnet sted eller ikke. Uenigheten må skyldes uenighet om *landforhold* for å registreres. I vurderingen er det lagt vekt på partenes anførsler og de bevis de har fremlagt, bl.a. om det er kalt inn sakkyndige vitner. For det andre alternativet er kriteriene oppfylt dersom partene er uenige om landforhold ved retur, forutsatt at asylforklaringen legges til grunn. Det har ikke vært tilstrekkelig med generell uenighet om hva søker på grunn av f.eks. sin etnisitet vil risikere, dersom det ikke bunner i en uenighet om de faktisk rådende forholdene. Uenigheten må også gjelde forhold på vedtakstidspunktet. Dersom landforhold ikke kommenteres, settes 0. Avgjørelsen av begge alternativer er foretatt etter en gjennomlesning av partenes anførsler og rettens vurdering, og i mange tilfeller er det eksplisitt uttalt at partene er uenige i hverandres fremstilling av landinformasjon. Det er likevel ikke til å unngå at avgjørelsen av begge alternativer i noen tilfeller blir skjønnsmessig. Noen nyanser går naturligvis også tapt ved en slik enten-/eller-tilnærming.

Som tabellen viser fikk utlendingen samlet medhold i 22 % av sakene.³⁷ Landinformasjon i relasjon til saksøkerens eksterne troverdighet var omstridt i 32 % av sakene, og landinformasjon i relasjon til landforhold ved retur var omstridt i 29 % av sakene (delvis overlapp - informasjonen var omstridt på én, to eller begge måter i totalt 49 % av sakene). 55 % av sakene ble avgjort av en dommer istedenfor en dommerfullmektig (meddommere ikke hensyntatt). En annen sakkyndig enn landrådgivere vitnet i 14 % av sakene. Foretatte utregninger viser videre at i de sakene landinformasjon var omstridt på

³⁶ Indirekte gjaldt begge asyl – 12-199448TVI-OTIR/05 handlet om erstatning pga. uriktig avslag på asyl, og 13-206300tvi-otir/06 ble definert til å ha opphold på humanitært grunnlag som sitt hovedspørsmål.

³⁷ Én av sakene ble trukket fra utvalget fordi resultatet var uklart – det var flere asylsøkere i saken hvorav bare noen fikk medhold.

enten én eller begge måter var sannsynligheten for medhold for utlendingen redusert til 16 %. Kun 8 % fikk medhold dersom landinformasjon i relasjon til søkerens eksterne troverdighet var omstridt, og 21 % fikk medhold av hvis landinformasjon i relasjon til landforhold ved retur var omstridt.

I tillegg til de presenterte variablene er det for hver sak i analysen registrert hva saken gjaldt, og sakene blitt delt inn i kategorier knyttet til typetilfeller. De ulike kategoriene har vært:

Tabell 3. Sakstyper

	Antall saker	Hvorav medhold for utlendingen
i) Opphold på humanitært grunnlag	8	3
ii) Asyl	89	16
iii) Omgåelsesekteskap	19	4
iv) Utvisning	15	4
v) Oppholdstillatelse	8	1
vi) Familiegjenforening	5	2
vii) Øvrige	5	3

Avgrensningene skilr naturligvis noe over i hverandre, ettersom en og samme sak gjerne gjelder flere av de nevnte punktene. Oppholdstillatelse vil f.eks. være aktuelt i svært mange av sakene, men kategori iv inneholder kun de sakene som har oppholdstillatelse som sitt hovedtema og dermed ikke passer inn i kategori i-vi ellers. I alle saker om asyl drøftes stort sett også opphold på humanitært grunnlag, men såfremt tingretten ser asyl som hovedtemaet, anses saken å dreie seg om dette. For hver sak er altså det som må antas å være hovedspørsmålet trukket ut, selv om det innebærer en grov forenkling å definere sakene til å gjelde kun én ting.

I saker om omgåelsesekteskap og familiegjenforening var det aldri tvist om landinformasjon knyttet verken til ekstern troverdighet eller landforhold ved retur. I de øvrige kategoriene var landinformasjonen omstridt kun i noen få av sakene. I asylsakene var derimot landinformasjonen omstridt på én eller begge måter i totalt 76 % av sakene.

Totalt var det 89 saker om asyl, og en øvrig sakkyndig enn landrådgiveren vitnet i 19 av disse. 32 % av asylsøkerne fikk medhold dersom et øvrig sakkyndig vitne vitnet. Der en sakkyndig *ikke* vitnet var det kun 14 % som fikk medhold. Det viser at bruken av et øvrig sakkyndig vitne øker sannsynligheten for medhold i asylsaker betydelig, og begrunner hypotese 3.

Dersom saken gjaldt asyl, jf. kategori ii), har det også blitt registrert hva som var det anførte asylgrunnlaget. Asylgrunnlagene har blitt systematisert etter typetilfeller, og de ulike kategoriene er forfølgelse knyttet til et av følgende forhold:

Tabell 4. Asylgrunnlag.

Forfølgelse på grunnlag av:	Antall saker	Hvorav medhold for asylsøkeren (hvis angitt til kun én asylgrunn)
i) Politisk aktivitet	48	8
ii) Konvertering / apostasi	21	3
iii) LHBTI ³⁸	3	1

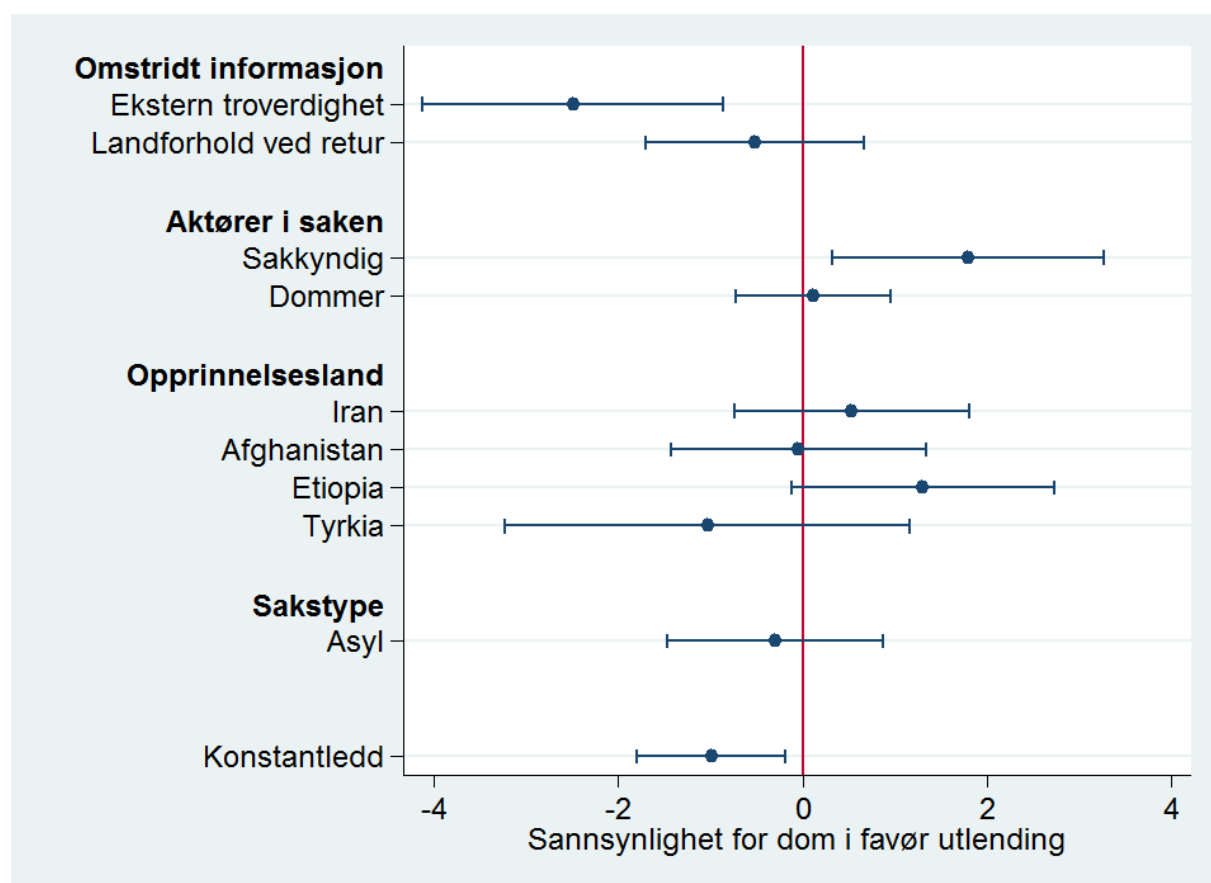
³⁸ Saker som gjelder lesbiske, homofile, bifile, trans- og intersex-personer.

iv)	Kvinnerelatert forfølgelse, herunder forfølgelse relatert til samlivsbrudd, menneskehandel, uønsket ekteskap, voldelige ektemenn.	11	2
v)	Etnisitet	2	0
vi)	Militante grupperinger, som Taliban, Hamas og Al-Shabaab	9	1
vii)	Generell sikkerhetssituasjon	3	0
viii)	Øvrige	7	1

Verken kategoriene med typetilfeller for hva saken gjelder eller de ulike anførte asylgrunnlagene er knyttet direkte til bestemmelser i utlendingsloven eller vilkårene i utl. § 28, men er delt inn i typetilfeller etter hva som anføres i praksis. For denne oppgaven fremsto en slik tilnærming som mest hensiktsmessig.

3.1.3. Logistisk regresjonsanalyse

Figur. 1. Logistisk regresjonsanalyse – Sannsynlighet for utlendingsmedhold

Koeffisientplot av logistisk regresjonsanalyse. Positive estimater indikerer økt sannsynlighet for at utlendingen får medhold i saken. Signifikansnivå: 95% / $p < .05$. Gir at p må være mindre enn .05 for at resultatet skal anses å være signifikant.

Figur 1 viser resultatene av regresjonsanalysen³⁹. Punktet representerer estimatet, mens linjene på hver side representerer usikkerheten ved estimatet. Modellen produserer en *pseudo R²* på 0,13 som indikerer at modellen forklarer ca. 13 % av variasjonen i dataene. Retningen og styrken på konstantleddet, supplert med videre estimeringer⁴⁰, gir at det er 22 % sannsynlighet for at staten får medhold dersom alle variabler er lik null. To av variablene er signifikant på $p < .05$ -nivå, begge i forventet retning (den første og tredje variabelen). Mer spesifikt viser tabellen, supplert med estimeringene, at dersom *ekstern troverdighet* er omstridt reduseres sjansen for medhold med 38 % ($p < .003$). Dersom *landforholdene ved retur* er omstridt er fortegnet det samme, men denne er imidlertid ikke signifikant ($p < .394$). Når øvrige sakkyndige vitner benyttes øker sannsynligheten for medhold med 27 % ($p < .017$). Hvorvidt det var en dommer eller dommerfullmektig som avgjorde saken var ikke av betydning ($p < .784$).

Når det gjelder utlendingens opprinnelsesland er det kun Etiopia som gir en antydende effekt i utlendingsvennlig retning, men effekten oppnår ikke signifikans ($p < .063$). Det er heller ingen signifikant effekt av at det er en asylsak ($p < .615$).

3.1.4. Oppsummering og evaluering av hypoteser

Resultatet på hypotese 1 viser at når landinformasjon knyttet til vurderingen av utlendingens eksterne troverdighet er omstridt, *minker* sannsynligheten for medhold med 38 %. Dette resultatet er ikke uventet, ettersom sannsynlighetskravet kun senkes når saksøkeren anses troverdig. Effekten må kunne beskrives som ganske betydelig. For omstridt informasjon knyttet til landforhold ved retur, jf. hypotese 2, er det ikke noe signifikant resultat. Ettersom hypotesen hvilte på forutsetninger om hele utvalget er dette ikke spesielt overraskende. Resultatet på hypotese 3 viser at når det er benyttet øvrige sakkyndige vitner i saken *øker* sannsynligheten for at utlendingen får medhold med 27 %. I lys av resultatet på hypotese 1 er dette mer uventet. Sakkyndige vitner vil nettopp bli innkalt når landinformasjon er omstridt. Hypotese 4 ble avkreftet. Utfallet av saken påvirkes ikke av om det var en dommer eller dommerfullmektig som avgjorde saken.

Ettersom sakene i analysen kun er fra en treårsperiode, er det vanskelig å si at de oppdagede trendene er generelle. Sakene er også kun hentet fra Oslo tingrett. For et mer fullstendig bilde burde sakene vært hentet fra et større tidsrom og i tillegg vært undersøkt i Borgarting og Høyesterett. På en annen side er det nettopp Oslo tingrett oppgavens problemstilling er knyttet til, og det finnes ikke holdepunkter for at ikke funnene her sier noe generelt om tingrettens praksis etter utlendingsloven av 2008 (ikrafttredelse 01.01.2010).

Betydningen for problemstillingen er først og fremst at det er etablert at landinformasjon og dermed Landinfo er av stor betydning for utlendingers mulighet for medhold. I tillegg er det tydelig at det i en viss grad er mulig å nå frem mot Landinfo ved å bruke private sakkyndige, uten at det er mulig å si hvor kraftig den tendensen burde være. Analysen kan dermed ikke gi noe svar på hvorvidt Oslo tingrett legger for stor vekt på Landinfo.

3.2. Kvalitativ studie av asylsaker fra Oslo tingrett

3.2.1. Innledning

Av de 150 sakene tilsendt fra Oslo tingrett har en rådgiver fra Landinfo vitnet i totalt 122. I de øvrige 28 sakene har ingen av partene ansett landinformasjon for å være nødvendig eller relevant, og ingen landrådgiver har dermed blitt innkalt som vitne. Videre var partene i flere av de 122 sakene enige om

³⁹ En tidligere versjon av analysen testet effekten ulike landrådgivere som variabler, men ble forkastet fra den endelige analysen grunnet manglende teoretiske forventninger.

⁴⁰ Se vedlegget for estimeringene, hvor AME (Average marginal effect) produserer et prosentvis mål.

de faktiske landforholdene, og landinformasjonen dannet dermed kun et bakteppe for rettens vurdering. Denne gjennomgangen vil derimot ta for seg noen av dommene hvor landinformasjonen var særlig omstridt eller relevant. Oversikten over mottatte saker viser at landinformasjonen er særlig omstridt for asylsøkere fra Etiopia og Iran.

3.2.2.13-075199TVI-OTIR/02

Saken gjaldt gyldighet av vedtak om avslag på asyl etter utl. § 28. Asylsøkeren var en mann fra Iran, og det anførte asylgrunnen var i hovedsak forfølgelse på grunn av politisk aktivitet for det kurdiske partiet KDPI.

Retten starter med å klargjøre prøvingskompetansen, og bemerker at den kan prøve alle sider av saken, men at det likevel følger av rettspraksis at

«... retten bør vise tilbakehold der UNEs vurderinger fremstår som forsvarlige, da vedtaket bygger på utlendingsmyndighetenes brede erfaring og spesielle faglige forutsetninger» (s. 9).

Deretter gjør retten rede for vilkårene for asyl etter § 28 og kravet til sannsynlighet. Det fremkommer at det er det senkede beviskravet – «noenlunde sannsynlig» - som må legges til grunn såfremt saksøkeren fremstår som troverdig. Det rettslige spørsmålet formuleres til å være om «[asylsøkerens] forklaring står i strid med de øvrige opplysninger i saken, og da særlig tilgjengelig landinfo» (s. 13). Deretter foretar retten en svært konkret vurdering av asylhistorien opp mot landinformasjon slik den ble presentert av landrådgiveren.

Retten finner at det ikke er troverdig at asylsøkeren reiste fra den angitte flyplassen dersom han virkelig var forfulgt, fordi denne ifølge landinformasjonen var tungt bevoktet og den alminnelige fluktruten er smugling over grensen til Iran eller Irak/Tyrkia. Det var heller ikke troverdig at «lederen for yarsan-religionen ga [asylsøkeren] beskjed om at han ikke ville bli anholdt på flyplassen, da retten finner det usannsynlig at lederen for en minoritetsreligion kunne besitte slik kunnskap, jf. landinfo». Retten finner det heller ikke troverdig at familien har fakset en arrestordre på ham til Moskva fordi «[v]itnet fra landinfo var klar på at slike arrestordre ikke ville bli utstedt» (s. 15).

Også noen andre opplysninger anføres å være i strid med landinformasjon, men disse er av mindre betydning og retten finner dem ikke troverdighetsvekkende. Konklusjonen samlet sett blir likevel at asylhistorien ikke fremstår som noenlunde troverdig. Det vektlegges eksplisitt at det er vesentlige punkter i forklaringen som strider mot tilgjengelig kunnskap om Iran. Asylsøkeren har dermed ikke krav på asyl etter § 28.

Som et annet sakkyndig vitne i saken møtte en direktør i en menneskerettighetsorganisasjon og tidligere advokat i Iran. Det er likevel ikke mulig å se at retten henviser til dette vitnemålet – det opplyses kun innledningsvis at saken har vært godt opplyst av «en rekke vitneprov» (s. 9). Det er altså åpenbart at dette sakkyndige vitnet ikke oppnår samme gehør hos tingretten som landrådgiveren.

Dommen viser hvor konkret bruken av landinformasjon er, og hvor avgjørende den blir for asylsøkerens krav om beskyttelse.

3.2.3.13-129010TVI-OTIR/01

Saken handlet om gyldighet av vedtak om avslag på asyl etter § 28, og asylsøkeren var en kvinne fra Jordan.

Tingretten uttaler seg også i denne saken om tilbakeholdenhet i domstolens prøving, men mer moderat enn i enkelte senere dommer. Uttalelsene kom som følge av at staten som vanlig hadde påstått at retten måtte vise «tilbakeholdenhet med å overprøve utlendingsmyndighetenes

«vurderinger der disse framstår som forsvarlige», og at «vitnet fra Landinfo derfor bør tillegges større vekt enn forklaringene fra de øvrige vitnene». Retten legger til grunn at

«... utgangspunktet må være at domstolene viser tilbakeholdenhet med hensyn til å sette til side rent landfaglige vurderinger, men at det neppe er grunnlag for slik tilbakeholdenhet ved vurderingen av de øvrige bevissspørsmålene. Med andre ord gjelder den tilbakeholdenhetsregel som fremholdes i rettspraksis bare vurderinger som et vitne har avgitt på grunnlag i [sic] sin særlige sakkyndighet.»

Uttalelsen er noe uklar, men gir inntrykk av at landrådgiverne er del av de utlendingsmyndigheter som har gjort vurderingen av asylgrunnlaget. Retten synes deretter å legge til grunn at tilbakeholdenhetsregelen ikke gjelder for troverdighetsvurderingen, men finner etter en konkret vurdering at asylsøkerens forklaring ikke var troverdig. Sannsynlighetskravet anses da ikke å være oppfylt, og vedkommende har ikke krav på asyl. Staten ved UNE blir frifunnet.

3.2.4.13-133579 TVI-OTIR/04

Saken handlet om avslag på asyl etter § 28 på bakgrunn av regimekritiske aktiviteter sur place, og herunder om det fremsto som mest sannsynlig at det hovedsakelige formålet med aktivitetene hadde vært å få oppholdstillatelse, jf. § 28 (4).

Også i denne saken uttaler domstolen seg om tilbakeholdenhet i prøvingen, og sier med henvisning til Borgartings avgjørelse i LB-2008-124644 at det bør

«... utvises en viss tilbakeholdenhet med å overprøve utlendingsmyndighetenes vurdering der disse vurderingene fremstår som forsvarlige, og det ikke er fremkommet nye opplysninger eller sakkyndighetsvurderinger under domstolsbehandlingen. Dels vil utlendingsmyndighetene ha bred erfaring som i utgangspunktet gir dem spesielle forutsetninger for å vurdere søkerens forklaring opp mot andre fakta, dels vil de også ha bedre forutsetninger for å vurdere de mer generelle opplysningene i saken opp mot annen landkunnskap.»

For det første viser uttalelsen sett i sammenheng med de foregående eksemplene at Landinfo og utlendingsmyndighetene identifiseres med hverandre – tilbakeholdenhetskravet knyttes snart til den ene, snart til den andre. For det andre viser uttalelsen at det tas forbehold om sakkyndighetsuttalelser under domstolsbehandlingen. I denne saken hadde den private parten engasjert en egen sakkyndig, men på tross av uttalelsen er det vanskelig å se at domstolen legger noen særlig vekt på denne. Vedkommende blir ikke nevnt i dommen.

Tingretten fant at § 28 (4) kom til anvendelse, og staten ble frifunnet.

3.2.5.14-017946TVI-OTIR/02

Også denne saken gjaldt avslag på asyl etter § 28, denne gangen for en mann fra Rwanda. Også her fant tingretten at asylhistorien ikke var troverdig fordi den stred mot tilgjengelig landinformasjon.

Saksøkeren hadde forklart at broren ble drept etter valget i 2003, fordi han hadde støttet en opposisjonskandidat. Vitnet fra Landinfo forklarte imidlertid at valget var godt dekket og at Human Rights Watch var tilstede, og at man ville kjent til at politiske drap ble begått. Saksøkeren hadde også anført at han hadde fått lov til å hente liket og ta det med hjem, men retten viser til en rapport fra Human Rights Watch hvor det fremgår at familiemedlemmer til personer som har forsvunnet har store vansker med å spore opp og få svar fra myndighetene når de undersøker hvor de kan være. Rapporten fra Human Rights Watch hadde UNE også bygd på i sitt vedtak. Som følge av disse to momentene finner retten at asylsøkerens forklaring ikke kan legges til grunn, og asylsøkeren fikk avslag.

Saken skiller seg noe fra de øvrige ved at retten viser direkte til andre kilder enn Landinfo, her Human Rights Watch, for å slå fast at asylforklaringen ikke er troverdig. Forskjellen er imidlertid likevel ikke så stor, ettersom Landinfo må ha videreformidlet opplysningen – opplysningen var en del av premissgrunnlaget for både UDI og UNE.

3.2.6.14-052382TVI-OTIR/04

Saken gjaldt avslag på asyl etter § 28, og saksøkeren var en kvinne fra Etiopia. Den anførte asylgrunnen var forfølgelse på grunn av hennes egen og farens politiske aktivitet i det forbudte partiet Oromo Liberation Front (OLF), samt egen politisk aktivitet sur place.

Også her klargjør retten innledningsvis at den har full prøvelsesrett, men likevel bør stå tilbake i de tilfellene hvor «*vurderingene krever særskilt innsikt i landkunnskap og hvor vurderingene som er foretatt fremstår som forsvarlige*» (s. 7). Deretter presiseres det at det senkede beviskrav «*noenlunde sannsynlig*» må anvendes dersom retten finner at asylsøkeren har generell troverdighet. Retten foretar så en konkret vurdering av asylhistorien, og uttaler blant annet at

«... [asylsøkerens] forklaring om OLF vedrørende møtevirksomhet og bruk av dokumenter er ikke i samsvar gjeldende landinformasjon og det svekker etter retten syn hennes troverdighet. Ifølge gjeldende landinformasjon så er bruken av skriftlig dokumentasjon i bevegelsen lite utstrakt fordi bevegelsen er ulovlig og de må operere i skjul, og det er ikke vanlig med så mange som 10-15 personer tilstede på møtene. Hergum fra Landinfo forklarte at OLF opererer i celler på normalt 3-5 medlemmer, maksimalt 10.»

Igjen er det slående hvor konkret landinformasjonen er, og i tillegg er det slående hvor absolutt den anvendes.

Det var også uenighet mellom saksøker og saksøkte om forholdene ved retur. Kvinnen anførte at etiopiske myndigheter har lister på flyplassen over ettersøkte etiopiere. Retten bemerker at det ifølge gjeldende landinformasjon

«.. ikke [kan] bekrefte at det finnes slike lister, og det er uklart hvem som eventuelt kvalifiserer til å bli benevnt på en slik liste. Når det gjelder retur av etiopiere generelt fra Europa så foreligger det lite empirisk materiale, men ifølge Landinfo så kjenner de ikke til reaksjoner fra myndighetene i tilfeller hvor etiopiere er tvangsreturnert» (s. 14).

Retten bygger på dette og finner at vilkårene etter § 28 ikke er oppfylt. Det er tilstrekkelig at Landinfo ikke *kjenner til* reaksjoner fra myndighetene ved retur, selv om det eksplisitt innrømmes at det foreligger lite empirisk materiale, for at saksøkers anførsel om forfølgelse ved retur skal avfeies.

3.2.7.14-061070TVI-OTIR/02

Også denne saken handlet om avslag på asyl etter § 28, og asylsøkeren var her en mann fra Afghanistan som hevdet å ville bli forfulgt av Taliban ved retur. Saken skiller seg markant fra de øvrige sakene ved å være den eneste av de 150 hvor tingretten eksplisitt legger større vekt på annen informasjon enn informasjon fra Landinfo. Det var strid mellom de fagkyndige om den konkrete trusselen mot asylsøkeren ved retur, men tingretten fant at det samlet sett var grunn til å legge vekt på de øvrige sakkyndige.

Tingretten avgjorde at asylsøkeren burde vernes mot retur, og at UNEs vedtak dermed var ugyldig.

I saken anførte staten at domstolen skulle vise tilbakeholdenhet ved overprøvingen av utlendingsmyndighetenes vurdering, men retten kommenterer ikke dette.

3.2.8.14-116400TVI-OTIR/08

Et eksempel på en mer uselvstendig vurdering enn i forrige sak finnes i 14-116400TVI-OTIR/08, som handlet om avslag på asyl for en mann fra Afghanistan. Mannen hadde jobbet i etterretningstjeneste KHAD under kommunistregimet, og fryktet å bli forfulgt ved retur. Landrådgiver Neerbye vitnet, og uenigheten gjaldt hva asylsøkeren ville risikere ved retur. Retten lener seg svært tungt på opplysningene fra Neerbye, jf. følgende sitater:

«Neerbye forklarte at det ikke eksisterer noen politisk hevnkultur i Afghanistan.»

«På spørsmål om Taliban utstedte arrestordre i dag for personer på grunn av roller personen hadde hatt i KHAD på 1980-tallet svarte Neerbye klart nei.»

«Retten har [...] lagt avgjørende vekt på Neerbyes forklaring ovenfor som retten legger til grunn. På bakgrunn av Neerbyes forklaring finner retten ingen holdepunkter for at saksøkers rolle i KHAD og PDPA frem til 1991/1992 gir grunn til å frykte for forfølgelse fra noen av de aktørene saksøker har pekt på gjennom sine forklaringer.»

Retten frifant staten ved UNE. Asylsøkeren hadde ikke her innkalt eget sakkyndig vitne, men det er likevel uklart hvorfor retten i så avgjørende grad legger vekt på landrådgiveren, særlig sett i kontrast til den foregående saken hvor landrådgiveren ikke engang var nevnt ved navn. Denne saken kan gi uttrykk for at landrådgiveren var medvirkende årsak til at asylsøkeren ikke fikk asyl.

3.2.9.15-036264TVI-OTIR/07

Saken handlet om gyldighet av vedtak om avslag på asyl etter § 28, og saksøker var en mann fra Etiopia. Den anførte asylgrunnen var som i saken over politisk aktivitet for det forbudte partiet OLF. Staten hevdet, med bakgrunn i Landinfos informasjon, at OLF ikke hadde noen særlig virksomhet i Etiopia, og at asylforklaringen dermed ikke kunne være troverdig. Retten sa seg i stor grad enig med dette. Blant annet var det ikke troverdig at asylsøkeren hadde reist lange strekninger med buss og sovet hos tilhengere av OLF, fordi det ga inntrykk av en virksomhet som var godt organisert, noe Landinfo mente ikke var tilfelle. Det var heller ikke troverdig at asylsøkeren hadde delt ut løpesedler på grunn av den strenge overvåkingen, også jf. Landinfo.

Asylsøkeren hadde kalt inn sitt eget sakkyndige vitne, men heller ikke dette vitnet oppnådde særlig gehør hos tingretten. Vitnet var Günther Schröder, uavhengig forsker og forfatter fra Tyskland, og han forklarte seg om forhold i Etiopia.

Retten bemerker at:

«Hans Petter Hergum, forklarte i retten at Landinfo ikke ser bort fra at det forekommer OLF-aktivitet i Etiopia, men Landinfos kilder mener at denne aktiviteten er veldig marginal, og ikke av slik omfattende karakter som [asylsøkeren] har beskrevet. Når det gjelder saksøkers sakkyndige vitne Schröder sin forklaring, påpekte Hergum at både etiopiske myndigheter og medlemmer av OLF kan ha en egeninteresse i å hevde at OLF er aktive i Etiopia. Hergum forklarte at det er veldig rart at ingen av Landinfos kilder kan bekrefte slik aktivitet dersom denne type aktivitet virkelig forekommer. Retten er enig i dette.»

Retten [er] enig med UNE i at saksøkers forklaring ikke samsvarer med tilgjengelig landinformasjon om omfanget av OLFs aktivitet i Etiopia, og forklaringen er derfor ikke troverdig.»

Tingretten fant at asylsøkeren ikke hadde krav på beskyttelse, og staten ble frifunnet.

3.2.10. 15-080662TVI-OTIR/02

Særlig omstridt var landinformasjonen også i denne saken, som gjaldt avslag på asyl etter § 28. Asylsøkeren var igjen en mann fra Etiopia, og den anførte asylgrunnen var politisk aktivitet for partiet Ginbot 7. Også her var troverdighet et sentralt tema. Staten mente at Ginbot 7 ikke hadde noen klar tilstedeværelse i Etiopia, og at saksøkerens forklaring dermed ikke var troverdig. Saksøkeren førte sitt eget sakkyndige vitne, Günther Schröder, som derimot mente å ha egne kilder som kunne bekrefte tilstedeværelse av Ginbot 7 i Etiopia. Vitnet forklarte at han på grunn av sin inngående kunnskap om landet og kulturen, og sine langvarige, nære personlige relasjoner, hadde tilgang til helt andre kilder enn Landinfo. Tingretten uttaler så følgende, som nærmest fremstår som et sitat fra saken over, 15-036264TVI-OTIR/07. Sitatet går igjen i flere saker:

«Seniorrådgiver i Landinfo, Hans Petter Hergum, forklarte i retten at man ikke ser bort fra at det forekommer G7-aktivitet i Etiopia, men at Landinfos kilder mente at denne aktiviteten er veldig marginal. Når det gjelder saksøkers sakkyndige vitnes forklaring, påpekte Hergum at både etiopiske myndigheter og medlemmer av Ginbot 7 kan ha en egeninteresse i å hevde at Ginbot 7 er aktive i Etiopia. Hergum forklarte at det er veldig rart at ingen av Landinfos kilder kan bekrefte slik aktivitet dersom denne type aktivitet virkelig forekommer. Retten er enig i dette» (s. 10).

Deretter sier tingretten seg enig i at asylsøkerens forklaring ikke er i samsvar med landinformasjon, og at hans asylforklaring ikke er så troverdig at det er riktig å legge til grunn et senket beviskrav. Retten finner at han da heller ikke har grunn til å frykte forfølgelse, og staten ved UNE ble frifunnet.

3.3. Særlig om 15-002103TVI-OTIR/04

Mange av problemstillingene nevnt i oppgaven var aktuelle i denne saken, og saken belyses derfor særlig. På grunn av sakens relevans er det også gjort unntak fra oppgavens begrensning til Oslo tingrett.

Saken handlet om en asylsøker fra Afghanistan, og det anførte asylgrunnlaget var først fryktet tvangsrekruttering av Taliban, og deretter forfølgelse på bakgrunn av frafall fra islam (apostasi), jf. utl. § 28. Mannen fikk avslag av både UDI og UNE, og gikk deretter til sak mot staten ved UNE.

Saken ble avgjort av Oslo tingrett i 15-002103TVI-OTIR/04, hvor staten ble frifunnet. Det ble lagt til grunn at mannen faktisk var apostat, men retten fant at hans opptreden ved retur ikke ville medføre velbegrunnet frykt for forfølgelse. Retten uttalte at vurderingen av hvorvidt asylsøkerens oppførsel ville medføre velbegrunnet frykt for forfølgelse var den mest spesialiserte som i størst grad bygget på landspesifikk informasjon, og at det var grunn til å vise tilbakeholdenhet med å overprøve de vurderinger som fulgte av Landinfos premisser. Informasjonen fra Landinfo sto i skarp kontrast til de opplysningene asylsøkeren fremmet, men asylsøkeren hadde ingen egne sakkyndige vitner som støttet hans syn.

Deretter ble det sendt direkte anke til Høyesterett. Det ble i hovedsak anket over rettsanvendelsen, men også over saksbehandlingen og bevisvurderingen. Særlig ble det anført at det ikke var grunnlag for den tilbakeholdenhet i prøvingen tingretten viste, og at utlendingsforskriftens § 7-1 om internflukt med sin henvisning til utl. § 38 medførte at man la til grunn feil rettsnorm. Om tilbakeholdenhet anførte staten i sitt anketilsvar at tingrettens uttalelse ga uttrykk for et generelt prinsipp om at retten må ta hensyn til at enkelte vurderinger har basis i et bredere beslutningsgrunnlag enn det som er mulig å fremskaffe i den enkelte sak. Staten fremhevet at prinsippet «*heller [hadde] karakter av å være en faktisk kjensgjerning enn et prinsipp med vidtrekkende rettslige virkninger*». Hva gjelder spørsmålet om internflukt argumenterte staten for at

utlendingsmyndighetenes praksis ikke var strengere enn at de oppfylte minstekravene i flyktningkonvensjonen.

Direkte anke til Høyesterett ble nektet, og saken gikk til Borgarting lagmannsrett som avsa dom LB-2015-98101 18. april 2016. Også her ble staten frifunnet. Om tilbakeholdenhet tar lagmannsretten utgangspunkt i at den har full prøvingsrett i vurderingen av asyl etter utl. § 28, men uttaler likevel følgende:

«I plenumsdommen av 18. desember 2015 (HR-2015-02524) tok Høyesterett blant annet stilling til domstolenes prøvingskompetanse ved vurderingen av urimelighetskriteriet i utlendingsloven § 28 femte ledd. Høyesteretts flertall uttalte i avsnitt 247 at domstolene i utgangspunktet har full prøvingskompetanse, men at det er «grunn til å vise tilbakeholdenhet». Det ble vist til UNEs betydelige «erfaring og kompetanse, ikke minst når det gjelder landfaglige spørsmål». Lest i sammenheng med premissene for øvrig (avsnitt 214-246), er det lagmannsrettens syn at dette også skal legges til grunn ved vurderingen av utlendingsloven § 28 første og fjerde ledd, som er de aktuelle bestemmelsene i vår sak.»

Lagmannsretten kommenterer eksplisitt at UNE i sine vurderinger legger stor vekt på informasjon og vurderinger fra Landinfo, og redegjør deretter for informasjonen landrådgiveren presenterte. Asylsøkeren hadde engasjert to sakkyndige vitner, men lagmannsretten uttalte at «... [f]orklaringene til [disse] sakkyndige vitnene [...] hadde ikke et slikt innhold eller kildetilfang med hensyn til forfølgelse av returnerte ikke-troende eller konverterte asylsøkere, at det vil være riktig ikke å legge avgjørende vekt på Landinfos vurdering.» Dermed la domstolen UNEs og Landinfos vurdering til grunn, og asylsøkeren fikk ikke medhold.⁴¹

4. Vurdering av rettspraksis de lege lata

4.1. Innledning

Gjennomgangen av rettspraksis gir ingen grunn til å tro at norske domstoler ikke i hovedsak forholder seg korrekt til de rettslige normer som på bakgrunn av nasjonalt og internasjonalt regelverk gjelder for asylvurderingen. Det siktes her til blant annet normer for sannsynlighetskrav og vurdering av troverdighet, jf. kap. 2.2. Gjennomgangen gir derimot grunn til å kommentere et par andre forhold opp mot normene som ble presentert i kapittel 2. Særlig gjelder dette generelle normer for bevisvurdering, som skal kommenteres i kap. 4.2, og normene for vektlegging av landinformasjon, som skal kommenteres i kap. 4.3.

4.2. Vurdering av rettspraksis opp mot normer for bevisføring

4.2.1. Sakkyndige vitner

I kap. 2.2 ble det presentert noen retningslinjer som er utarbeidet for bruk av sakkyndige vitner i domstolene. Hvordan blir det om man anvender utvalgets retningslinjer på landrådgiverne?

I følge Retningslinje 3 skal det gjøres rede for tilknytning til noen av partene i saken, herunder «nåværende og tidligere ansettelsesforhold, kollegiale samarbeidsrelasjoner, kontorfellesskap e.l.»⁴²

Som nevnt innledningsvis er Landinfo administrativt underlagt UDI, men før opprettelsen av Landinfo som en selvstendig enhet i 2005 var landrådgiverne ansatt direkte i UDI/UNE. Det fremgår av Landinfos nettsider at enheten per 18.02.16 hadde 22 ansatte landrådgivere (dokumentalister og

⁴¹ Alle dokumentene i saken er gjort tilgjengelige av asylsøkeren.

⁴² «Kunnskapskløft og kommunikasjonsbehov», 2014

administrativt ansatte ikke medregnet).⁴³ I følge redegjørelse for den enkeltes bakgrunn er det kun fire (18 %) av de ansatte som *ikke* tidligere har vært enten landrådgiver eller saksbehandler i UNE/UDI. Ti ansatte har tilsynelatende vært landrådgivere og ti har vært saksbehandlere i UNE/UDI (to har vært begge deler). Noen har også jobbet i Utlendingsavdelingen i Justis- og Politidepartementet, som tidligere behandlet klager på førsteinstansvedtakene i utlendingsaker. I årsrapporten fra 2014 skrives det at «[o]ppplæring og personlig veiledning av saksbehandlere hører til landrådgivernes hovedoppgaver. Denne opplæringen omfattet i 2014 tilbakemeldinger i form av e-post, kurs og foredrag, samt personlig veiledning over telefon og i kortere møter.» Videre heter det at landrådgiverne ga «omfattende personlig veiledning over telefon og i kortere møter», og at de deltok i 154 nemndmøter og vitnet i 169 i rettssaker. Man har også reist på felles tjenestereiser.⁴⁴ Kontakten mellom UDI/UNE på den ene siden og Landinfo på den andre fremstår dermed som svært tett, både via kollegiale forhold, nært samarbeid, administrativ ledelse og hyppig kontakt. Ved gjennomgang av rettspraksis er det vanskelig å se at det redegjøres for dette.

Retningslinje 3 gir at retten også bør sørge for at tilknytning i form av «[p]ublikasjoner, kronikker, seminarinnledninger, tidligere sakkyndigoppdrag m.v.» omtales. Det samme gjelder om det sakkyndige temaet «reiser faglig omstridte spørsmål».

Det er neppe særlig behov for å omtale at Landinfo publiserer artikler og lignende, men det er derimot grunn til redegjøre for eventuell faglig uenighet om landforhold. Slik uenighet vil Landinfo gjerne være klar over, men det er ikke alltid denne uenigheten blir presentert domstolen. Det fremgår i Landinfos metodenotat at dersom kildene gir motstridende informasjon, kan landrådgiveren falle ned på at en av kildene mangler troverdighet og ekskludere den fra kildematerialet.⁴⁵ Landinfo gir også en analyse av landforholdene basert på sammenstilling av flere kilder. Det er svært uheldig dersom domstolene får inntrykk av at informasjonen de får fremlagt er mer objektiv og pålitelig enn det er grunnlag for. Retningslinjene krever ikke mer enn at disse forholdene omtales, og det er ingen grunn til å unnlate dette.

Når tingretten er tilbakeholden med å overprøve vurderinger som følger av Landinfos premisser, er det åpenbart at det ikke er rom for den kritiske holdning til sakkyndige vitner som Utvalget legger opp til i sin rapport. Det er også grunn til å ta på alvor Utvalgets advarsel om at overdreven tro på sakkyndige bevis kan føre til ansvarspulverisering blant juridiske beslutningstakere, jf. kap. 2.3.

4.2.2. Tilbakeholdenhet

Som nevnt uttaler tingretten ofte at de må være tilbakeholdne med å overprøve de landfaglige vurderingene. Illustrerende er følgende standardformulering, her hentet fra den nevnte saken 15-002103TVI-OTIR/04, som gjaldt asyl. Tingretten uttaler at

«Retten finner at det er grunn til å utvise tilbakeholdenhet med å overprøve de vurderinger som følger av Landinfos premisser.»

De aktuelle formuleringene rundt tilbakeholdenhet varierer fra sak til sak, og domstolen tar også en del ulike forbehold i uttalelsene. Enkelte av formuleringene tyder på at retten er tilbakeholden med å overprøve UNEs *vurdering*, mens andre tyder på domstolene er tilbakeholdne med å vurdere de rent *faktiske opplysningene* rådgiverne fra Landinfo gir. Det ble i kap. 2.3 etablert at retten har lite grunnlag for å være tilbakeholden på noen av disse punktene.

⁴³ Landinfos nettside, <http://landinfo.no/id/409.0> (april 2016)

⁴⁴ Landinfo, Årsrapport 2014, 2015

⁴⁵ Landinfo, *Retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse*, 2015

Hva gjelder tilbakeholdenhet med å prøve de rent *faktiske opplysningene* rådgiverne fra Landinfo gir, ble det i kap. 2.3 redegjort for at landrådgivere er sakkyndige *vitner* (ikke rettsoppnevnte⁴⁶), og at domstolene da ikke har grunn til å vise tilbakeholdenhet i prøvingen av disse vitneprovene. Tingrettens praksis bryter med disse reglene når retten ikke vil prøve vurderinger som følger av Landinfos premisser. På den måten tillegges landrådgiverne større vekt enn andre sakkyndige vitner, noe det ikke er generelt grunnlag for. Praksis fra Høyesteretts ankeutvalg viser riktignok at det ikke utgjør saksbehandlingsfeil at øvrige sakkyndige vitner enn landrådgiveren ikke blir nevnt i avgjørelsen (se HR-2016-00113-U hvor ankeutvalget fant at en klage om nettopp dette ikke kunne føre frem). For å nyansere bildet må det også påpekes at tingretten ikke alltid legger avgjørende vekt på landrådgivernes vitnemål - den kvantitative analysen viste at bruken av annet sakkyndig vitne økte sannsynligheten for medhold med 27 %.

Årsaken til tilbakeholdenheten overfor Landinfo synes å være at landrådgiverne identifiseres med forvaltningen, og dermed får en slags dobbeltrolle som både sakkyndige vitner og beslutningsfattende organ. Hvis dét er tilfelle er det i strid med generelle normer for bevisføring – en og samme aktør kan ikke fylle begge disse rollene uten at det går på bekostning av rettssikkerheten.

Det ble også etablert i kap. 2.3 at det ikke er grunnlag for at domstolene skal være tilbakeholdne med å overprøve UNEs vurdering av utl. § 28. Oslo tingrett viser imidlertid gjennom sin praksis et ganske annet standpunkt, jf. gjennomgangen i kap. 3.2, hvor alle de refererte sakene nettopp gjaldt asyl. Tilbakeholdenheten begrenses heller ikke til spørsmålet om fare ved retur, slik kommentarutgaven ga uttrykk for at det kunne være grunnlag for. Tingretten finner riktignok noe støtte for sin praksis i Rt. 2015 s. 1388, hvor flertallet fant at det er grunn til å vise tilbakeholdenhet ved prøvingen av utl. § 28 (5) om internflukt.⁴⁷ Høyesteretts standpunkt harmonerer dårlig med det som ellers anses som gjeldende rett, men uttalelsen har likevel blitt fulgt opp og tolket til å gjelde også § 28 (1) og (4). Dette følger bl.a. av den refererte LB-2015-98101 i kap. 3.3. Høyesterett korrigerer imidlertid denne forståelsen i en avgjørelse av kjæremålsutvalget 6. mai 2016, HR-2016-00974-U. Lagmannsretten uttalte generelt at man «*bør vise tilbakeholdenhet med å overprøve UNEs vurderinger*», men Høyesterett presiserte at det ved avgjørelse av om det foreligger reell vurdering fra islam til kristendom må foretas en fullstendig og uavhengig bevisvurdering.

Gjennomgangen viser at det ikke er fullstendig samsvar mellom juridisk teori og rettspraksis på dette punkt, og en vurdering de lege lata kan da ikke entydig konkludere med at Oslo tingrett bryter normene her.

5. Vurdering de lege ferenda

5.1. Innledning

Som nevnt innledningsvis har problemstillingen for oppgaven innebygget i seg en normativ komponent. Oppgaven har avklart at det *finnes* rettslige normer for vektlegging av landinformasjon, og vurderingen av rettspraksis de lege lata har vist at Oslo tingrett ikke i tilstrekkelig grad forholder seg til disse. Her skal det drøftes hvordan Oslo tingrett *bør* anvende landinformasjon for å i best mulig grad sikre rettssikkerheten.

⁴⁶ Det er i materialet ikke mulig å se noen eksempler på at landrådgiverne har blitt oppnevnt av retten som sakkyndige.

⁴⁷ Henvisningen til flertallet gjelder her flertallet i vurderingen av prøvingsintensitet. I vurderingen skiller Bergsjø, som talsmann for flertallet, ikke mellom anerkjennelse som flyktning etter § 28 (1) bokstav a og b, jf. avsnitt 218.

5.2. Forbehold

I Landinfos årsrapport for 2014 bemerker Landinfo at

*«... Stortingets opprettelse av et faglig uavhengig organ for landkunnskap markerer tydelig at utredningen av landkunnskap ikke skal kunne mistenkes for å være styrt av interesser om å oppnå bestemte resultater i saksbehandlingen. Dette styrker tilliten til at utlendingsforvaltningens vedtak er basert på et solid og troverdig landkunnskapsgrunnlag».*⁴⁸

Det er vanskelig å mistenke Landinfo for å være styrt av interesser om å oppnå bestemte resultater, men det betyr ikke nødvendigvis at informasjonen fra Landinfo er ubetinget nøytral og objektiv. Artikkelen *Assessing the Credibility of Asylum Claims: EU and UK Approaches Examined* stiller spørsmål ved om det i det hele tatt er mulig å fremstille fullstendig objektive bevis for forholdene i asylsøkerens opprinnelsesland. Thomas viser i artikkelen til debatten i engelsk rett, hvor slik landinformasjon har vært svært kritisert. Det er to dimensjoner ved debatten, og den første er at de engelske landrapportene har blitt kritisert for å være unøyaktige og partiske. Den andre er at selv om asylsøkeren kan kalle inn et sakkyndig vitne med spesialiserte kunnskaper om det aktuelle landet, har tribunalet etter sigende vært kritisk til slike vitner *«... in order to maintain its hegemony over the decision-making process»*.⁴⁹ Thomas mener tribunalet har marginalisert de sakkyndige vitnene ved å antyde at de er partiske eller upålitelige, og på den andre siden har vitnene argumentert for at tribunalets avhengighet av objektive bevis om landforhold er misvisende, ettersom sannheten alltid er mer midlertidig og omstridt enn de juridiske prosessene anerkjenner.⁵⁰ Det er enkelt å si seg enig med Thomas i at det neppe kan oppstilles fullstendige og objektive bevis for forhold i et land, og at landinformasjon vanskelig kan anvendes skjematisk. For å sikre utlendingenes rettsikkerhet bør derfor tingretten anvende landinformasjon med tilstrekkelig grad av forbehold.

Selv om man ikke har hatt en like sterk debatt i norsk rett har det jevnlig blitt ytret kritikk mot Landinfo, og da særlig av Den norske Helsingforskomité. I 2010 sendte komiteen et brev til UDI om at UDI og UNE var på kollisjonskurs med relevant landinformasjon.⁵¹ Brevet gjaldt praksis i de tsjetsjenske sakene, som Helsingforskomiteen har kritisert tidligere, blant annet i leserinnlegg av rådgiver Aage Borchgrevink.⁵² Også enheter som SOS Rasisme, redaktør Nina Kristiansen fra forskning.no, NOAS og Grenseland har kritisert Landinfo.⁵³ Dette gjelder nettopp at landinformasjonen anses som objektiv og nøytral når det ikke er tilfelle. Gunn Kathrine Stangvik, daværende juridisk rådgiver i NOAS, skriver at

«... formidling av landkunnskap ikke er en «objektiv» fremleggelse av kunnskap om et land. En vurdering og analyse av de foreliggende opplysningene om et land er således nødvendig. Dersom Landinfo ikke innser dette aspektet ved egen kunnskapsformidling er det

⁴⁸ Landinfo, Årsrapport 2014, s. 4.

⁴⁹ Robert Thomas, «Assessing the Credibility of Asylum Claims: EU and UK Approaches Examined», *European Journal of Migration and Law* 8, 2006 s. 79-96 (s. 85).

⁵⁰ *Ibid*

⁵¹ Bjørn Engesland og Aage Borchgrevink, «UDI og UNE på kollisjonskurs med relevant landinformasjon», Den Norske Helsingforskomite 2010, <http://www.nhc.no/no/nyhetsarkiv/2010/UDI+og+UNE+på+kollisjonskurs+med+relevant+landinformasjon.9UF RnW2H.ips> (mars 2016).

⁵² Aage Borchgrevink «Domstoler i strid med FN», *Aftenposten meninger* 2011, <http://www.aftenposten.no/meninger/Domstoler-i-strid-med-FN-6435703.html> (mars 2016).

⁵³ Egil Opsahl, «UNEvelige forbindelser?» *Dagsavisen Nye meninger* 2011, <http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/unevelige-forbindelser-1.437785>, med videre lenker.

oppsiktsvekkende. Dersom de som tar avgjørelsene ikke ser dette, er det en fare for rettssikkerheten til utallige mennesker på flukt.»⁵⁴

Gjennom samtaler med aktører på feltet har det kommet frem at Landinfo generelt anses å ha et godt kunnskapsnivå, og at arbeidet har høy kvalitet. Det problematiske er at opplysningene blir tolket for skjematisk. Det blir også påpekt at Landinfo er et organ som består av enkeltmennesker, som kan ha ganske forskjellig syn på samme situasjon. Borchgrevink fra Helsingforskomiteen mener det var påfallende i tilfellet Russland, hvor en tidligere landrådgiver var positiv til menneskerettighetssituasjonen i landet, mens nåværende rådgivere er mer på linje med flesteparten av anerkjente russiske og internasjonale menneskerettighetsgrupper og -institusjoner.⁵⁵ Omfanget og innholdet av kritikken gir domstolene grunn til å anvende informasjon fra Landinfo med større forbehold enn de tidligere har gjort.

5.3. Full prøving

Analysen i kapittel 3 viste at landinformasjon gjerne er omstridt i saker som gjelder asyl. Det er også her det å kalle inn annet sakkyndig vitne har størst betydning for muligheten for medhold, samtidig som gjennomgangen av rettspraksis viste at utlendingens sakkyndige vitne gjennomgående blir tillagt mindre vekt enn Landinfo. Selv om det ikke er et krav å nevne alle sakkyndige vitner i dommen, sender unnlater signaler om domstolens tilbøyelighet til å legge avgjørende vekt på Landinfo. Det er nærliggende å tenke at antallet medhold i datasettet ville vært større dersom Oslo tingrett ikke hadde lent seg så tungt på landinformasjonen som ble presentert. For å sikre rettssikkerheten bør domstolene ideelt sett ikke vise tilbakeholdenhet i sine vurderinger. Da unngår man også en ansvarsforskyvning i retning Landinfo. Høyesterett synes i HR-2016-00974-U å ha ryddet opp i misforståelsen om at tilbakeholdenhet skal gjelde hele utl. § 28, og et standpunkt om full prøving er langt på vei i tråd med gjeldende rett.

Gjennomgangen av rettspraksis viste at asylsøkere fra Etiopia gjerne har fått avslag dersom asylgrunnen var politisk aktivitet for partiene OLF og Ginbot 7, fordi Landinfo hevdet at disse partiene ikke var aktive i landet. Asylsøkerne ble da ikke ansett troverdige, på tross av at det sakkyndige vitnet Günther Schröder vitnet om aktivitet for disse partiene i Etiopia. Landinfo utga imidlertid en respons om OLF i Etiopia i desember 2012 hvor de nyanserte sitt tidligere temanotat fra 2010 om OLFs tilstedeværelse i Etiopia på bakgrunn av nettopp opplysningene fra Schröder.⁵⁶ Nyanseringen er riktignok ikke synbar i rettspraksis fra 2013-2015, og vil heller ikke hjelpe asylsøkerne som allerede hadde fått avslag da nyanseringen kom. Det illustrerer likevel at noen asylsøkere kunne fått medhold dersom Oslo tingrett hadde tatt en mer selvstendig vurdering av bevis og vitneprov, istedenfor å vente på at Landinfo skulle nyansere sin oppfatning om landforhold. Ingen av opplysningene som førte til nyanseringen var nye.

5.4. Vurdering av rettspraksis opp mot normer for vektlegging av landinformasjon

Under kap. 2.4 ble det slått fast at det finnes en norm for vektlegging av landinformasjon. I tråd med EMDs avgjørelser i Salah Sheekh mot Nederland og F.G. mot Sverige er utgangspunktet at Oslo tingrett ikke kan velge å se bort fra øvrige kilder enn Landinfo, og da heller ikke asylsøkerens sakkyndige vitner. Det er for snevert å kun legge vekt på nasjonalt produsert landmateriale.

⁵⁴ Gunn Kathrine Stangvik, «Landinfo som premissleverandør i asylsaker», *Dag og Tid*, 2008 s. 27

⁵⁵ E-post fra Aage Borchgrevink, seniorrådgiver i Helsingforskomiteen, 19.04.2016.

⁵⁶ Respons - Etiopia: Oromo Liberation Front (OLF), http://www.landinfo.no/asset/2231/1/2231_1.pdf (april 2016)

Samlet sett viser gjennomgangen av rettspraksis at Oslo tingrett ikke forholder seg til disse normene. Oslo tingrett har, i tråd med en sedvanlig anførsel fra Regjeringsadvokaten, lett for å anse Landinfo som den mest autoritative kilden. Regjeringsadvokaten anfører gjerne at informasjon fra Landinfo må veie tyngst fordi kunnskap herfra er spesielt rettet mot bruk i immigrasjonssaker, mens annen informasjon er mer generell eller har et annet siktemål. Dermed må domstolen nærmest anvende et *lex specialis*-prinsipp. I mange tilfeller kan en slik synsmåte være korrekt, men som et generelt prinsipp kan det vanskelig gjøres gjeldende.

EMD gir også uttrykk for at UNHCR må anses som en pålitelig og objektiv kilde. Dermed kan ikke UNHCR, eller for øvrig andre pålitelige organisasjoner, avfeies dersom deres informasjon skulle stå i motstrid til informasjon/vitneprov fra landrådgivere i Landinfo. I TOSLO-2006-7148 uttaler imidlertid Oslo tingrett at «*Landinfo har en mer nøytral rolle enn en interesseorganisasjon som UNHCR, og synspunktene [til UNE] må ses i lys av dette*». Uttalelsen står i skarp kontrast til EMDs uttalelser i Salah Sheekh, og er neppe holdbar. Etter flyktningkonvensjonen art. 35 er Norge forpliktet til å samarbeide med UNHCR i arbeidet med å «føre tilsyn med anvendelsen av bestemmelsene» i konvensjonen, og det følger av Wienkonvensjonen om traktatutøvelse fra 1969 at landene skal overholde sine forpliktelser i «god tro», jf. dennes art. 31.⁵⁷ UNHCR kan da ikke anses som en interesseorganisasjon.⁵⁸

6. Avslutning

6.1. Komparativt perspektiv

For å vurdere Oslo tingretts bruk av landinformasjon er det tjenlig med et komparativt perspektiv, og det vil her trekkes en parallell til bruk av landinformasjon i Canada. Canada anvender modell 1 for innsamling og anvendelse av landinformasjon.

Canada er et vestlig land som i likhet med Norge samarbeider med UNHCR og er bundet av flyktningkonvensjonen, og landet ligger på et sammenlignbart nivå hva gjelder menneskerettigheter. Menneskerettighetene sikres gjennom *The Canadian Human Rights Act of 1977*, og *The Canadian Charter of Rights and Freedoms of 1982*, som er del av konstitusjonen.⁵⁹

Kanadiske immigrasjonsmyndigheter lager såkalte *National Documentation Packages (NDP's)*, som inneholder et utvalg av dokumenter om tema som er relevante for å avgjøre asylsøkerens krav om beskyttelse. Slike dokumentpakker lages for hvert land Canada mottar asylsøkere fra, og dokumentene redegjør for politiske, kulturelle, sosiale og menneskerettslige forhold.⁶⁰ Landinfo på sin side redegjør for det samme, men lager i tillegg mer analytiske, tematisk orienterte rapporter om spesifikke forhold i landene. Mens man under behandling av en søknad om asyl i Canada har et bredt utvalg landnotater og kan velge hvilke man vil ta i betraktning, vil både utlendingsforvaltning og domstoler i Norge mer rutinemessig referere til den samlede, analyserte informasjonen gitt av Landinfo på et bestemt tema.

Norske domstoler finner det gjerne tilstrekkelig å vise til Landinfos brede kildetilfang. Borgarting illustrerer dette i LB-2012-147989, som handlet om en kristen konvertitt fra Iran:

⁵⁷ Jf. også kronikken «Flyktningene og feil om folkeretten», i Aftenposten 21. mars 2016 (Andenæs, Baillet, Einarsen, Møkkelgjeld og Vevstad).

⁵⁸ Høyesterett tok ikke stilling til en anførsel om dette i Rt. 2015 s. 1388.

⁵⁹ Canadian Human Rights Commission 2013, <http://chrc-ccdp.gc.ca/eng/content/how-are-human-rights-protected-canada> (april 2016).

⁶⁰ Immigration and Refugee Board of Canada, <http://www.irb-cisr.gc.ca/Eng/resrec/ndpcnd/Pages/index.aspx> (april 2016).

«Landinfos opplysninger og vurderinger bygger på et bredt kildetilfang som bl.a. omfatter skriftlig materiale og opplysninger fra internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner, UNHCR og andre FN-organisasjoner, egen og andre lands utenriktjenester og egne reiser. [...] Lagmannsretten legger til grunn at Landinfos opplysninger og vurderinger holder god kvalitet og er pålitelige.»

Lagmannsretten la i dommen avgjørende vekt på landrådgiverens uttalelse om forholdene for kristne konvertitter i Iran, og fant da at asylsøkeren ikke hadde krav på asyl.

Den kanadiske saken *Robot Torki v. Canada 2012 FC 1400* viser en helt annen bruk av landinformasjon. Her bruker domstolen kombinert informasjon direkte fra bl.a. Amnesty, UNHCR og The Australian Refugee Tribunal for å kritisere organet ansvarlig for asylsaker (*Refugee Protection Division*) for bruk av utdatert landinformasjon. Retten uttaler:

«On the issue of whether the applicants were refugees sur place or had reason to fear persecution as failed refugees, the panel based its findings on the evidence from 2005 and not that from 2009, which clearly demonstrated that the repression of demonstrators following the disputed 2009 elections» (avsnitt 34).

På den bakgrunn fant retten at kravet om asyl måtte vurderes på nytt. Saken kan sies å illustrere at der retten må vurdere kildene direkte og danne seg en selvstendig oppfatning om forholdene i landet, er en slik avgjørelse mer nærliggende enn for norske domstoler.

I saken *Hassankiadeh v. Canada 2015 FC 1284* er det også tydelig at domstolen foretar en selvstendig vurdering av bevis for landforhold ved retur. Retten viser til rapporter fra engelske og danske landinformasjonsenheter uten å nevne den kanadiske enheten. Resultatet blir dermed også her at det forutgående vedtaket blir *overturned*, slik at saken blir sendt tilbake for ny vurdering.⁶¹ Også her er resultatet mindre nærliggende for norske domstoler, som i hovedsak kun forholder seg til landinformasjonen Landinfo presenterer. Samlet sett fremstår dermed den kanadiske tilnærmingen som mer tillitsvekkende enn den norske.

6.2. Forslag til endring

Den kvantitative analysen av domsmaterialet viste at sannsynligheten for medhold minker ved omstridt landinformasjonen knyttet til ekstern troverdighet, men at den øker dersom et annet sakkyndig vitne vitner. Sammen med den kvalitative gjennomgangen tyder analysen samlet på at Oslo tingrett nettopp faller i fellen rapporten fra ACCORD skisserer ved bruk av modell 2. Om Landinfo selv ikke krysser grensen for å foreta juridiske vurderinger ser det ut til at domstolene stoler så blindt på presentert landinformasjon at man ikke i tilstrekkelig grad er bevisst ansvar for avgjørelsen. Resultatet blir en utilsiktet forskyvning av ansvaret. Videre konkluderer vurderingen av rettspraksis de lege lata med at Oslo tingrett ikke i tilstrekkelig grad forholder seg til normer for bevisvurdering og vektlegging av landinformasjon.

Hva kan så gjøres? Et nærliggende alternativ er å gå over til det ACCORDs rapport beskriver som modell 1, altså at landrådgivere ikke er eksperter på landene de uttaler seg om, men heller er eksperter på å drive nøytral informasjonsinnhenting. Det kan innvendes at Landinfos primære oppgave er å innhente informasjon til *forvaltningen* - ikke til domstolene. Modell 1 kan imidlertid brukes også overfor forvaltningen, og det er vanskelig å se at det er noen særlig substans i en slik innvending. En overgang til modell 1 vil også medføre større vektlegging av øvrige sakkyndige vitner,

⁶¹ Begge sakene i denne gjennomgangen handlet om konvertitter fra Iran og er tilgjengelige på nettsiden www.canlii.org.

noe som er i tråd med oppgavens vurdering de lege ferenda. Her viser riktignok den kvantitative analysen at bildet ikke er helt svart hvitt – der det ble brukt andre sakkyndige vitner enn landrådgivere økte sannsynligheten for medhold med 27 %, og det viser tydelig at Oslo tingrett la vekt på disse vitnene.

Videre bør ikke retten være tilbakeholden med å prøve verken faktiske opplysninger eller UNEs landfaglige vurderinger, på tross av uklare signaler om dette i Rt. 2015 s. 1388. For å imøtegå den kritikken som er fremmet bør også landrådgivernes posisjon for domstolene revurderes. Ideelt sett bør landrådgiverne ikke anses som sakkyndige vitner når de identifiseres så sterkt med forvaltningen, og de bør heller ikke kunne opptre som sakkyndige vitner for saker de selv har levert premissene til. Oslo tingrett må også i mye større grad forholde seg til de normene som ble utledet av EMDs praksis. Samlet er det av hensyn til rettsikkerheten til de utlendingene som får sine saker behandlet i Oslo tingrett grunn til å kreve både en grundigere vurdering av landinformasjon og en større villighet til å se hen til andre kilder og oppfatninger.

7. Kilder

7.1. Litteraturliste

ACCORD (2013). *Researching Country of Origin Information*. ACCORD.

Aldrich, John H. & Forrest D. Nelson (1984): *Linear Probability, Logit, and Probit Models*. Sage, Beverly Hills.

Andenæs, M., Baillet, C. M., Einarsen, T., Møkkelgjeld, A., & Vevstad, V. (2016). Kronikk: Flyktningene og feil om folkeretten. *Aftenposten*.

Borchgrevink, A. (2011). *Domstoler i strid med FN*. Hentet fra Aftenposten meninger: <http://www.aftenposten.no/meninger/Domstoler-i-strid-med-FN-6435703.html>

Canada, I. a. (2016). *National Documentation Packages*. Hentet fra Immigration and Refugee Board of Canada: <http://www.irb-cisr.gc.ca/Eng/resrec/ndpcnd/Pages/index.aspx>

Canadian Human Rights Commission. (2013). *How are human rights protected in Canada?* Hentet fra Canadian Human Rights Commission: <http://chrc-ccdp.gc.ca/eng/content/how-are-human-rights-protected-canada>

European Asylum Curriculum. Hentet fra: <http://www.temaasyl.se/Documents/Program/ARGO/European%20Asylum%20Curriculum.pdf>

Engesland, B., & Borchgrevink, A. (2010). *UDI og UNE på kollisjonskurs med relevant landinformasjon*. Hentet fra Den Norske Helsingforskomite: <http://www.nhc.no/no/nyhetsarkiv/2010/UDI+og+UNE+på+kollisjonskurs+med+relevant+landinformasjon.9UFRnW2H.ips>

Epstein, L., & Martin, A. D. (2014). *An Introduction to Empirical Legal Research*. Oxford, England.

Landinfo. (2012). Respons - Etiopia: Oromo Liberation Front (OLF), hentet fra: http://www.landinfo.no/asset/2231/1/2231_1.pdf

Landinfo. (2015, Juli 7). *Om Landinfo*. Hentet fra landinfo: <http://landinfo.no/id/489.0>

Landinfo. (2015, Desember 30). *Om Landinfo: ansatte*. Hentet fra Landinfo: <http://landinfo.no/id/409.0>

Landinfo. (2015). *Retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse*. Landinfo.

Landinfo. (2015). *Årsrapport 2014*. Oslo: Landinfo.

Opsahl, E. (2011). *UNEvnelige forbindelser?* Hentet fra Dagsavisen Nye meninger: <http://www.dagsavisen.no/nyemeninger/unevnelige-forbindelser-1.437785>

Oslo tingrett. (2016, 04 11). Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/nn-NO/Enkelt-domstol/Oslo--tingrett/armelding-2015/saksavviklingen-2015/utlendingssaker/>

Riksadvokaten (2014). *Kunnskapskløft og kommunikasjonsbehov*. Utredning fra et utvalg nedsatt av advokatforeningen, Dommerforeningen, Riksadvokaten og Regjeringsadvokaten for utarbeidelse av retningslinjer for utarbeidelse av retningslinjer for sakkyndigarbeid i domstolene.

Ryssdal, A. (2014, 10). Hvordan bruke de sakkyndige. *Lov og rett*, ss. 589-590.

Stangvik, G. K. (2008). Landinfo som premissleverandør i asylsaker. *Dag og Tid*, 27.

Thomas, R. (2006). Assessing the Credibility of Asylum Claims: EU and UK Approaches Examined. *European Journal of Migration and Law* 8, 2006 s. 79-96.

Tufte, P. A. (2000). *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*, Arbeidsnotat nr. 8. SIFO.

UDI - statistikk og analyse. (2016). Hentet fra udi.no: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/>

UDI - statistikk og analyse. (2016). Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-etter-statsborgerskap-og-maned-2016/>

UNE - Årsrapport 2015 (2016). Hentet fra une.no: <http://www.une.no/Global/ÅrsrapportUNE-2015.pdf>

Vevstad, V., Brochmann, G., Bull, H., Christiansen, M., Einarsen, T., Hartmann, H.-H., . . . Dybvik Øyen, Ø. (2010). *Utlendingslovens kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.

7.2. Register over forkortede lover og forarbeider

Lover:

Utlendingsloven (utl.)	Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) LOV-2008-05-15-35.
Twisteloven (tvl.)	Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) LOV-2005-06-17-90.

Konvensjoner:

FNs flyktningekonvensjon	FNs flyktningekonvensjon, av 28. juli 1951 (TRAKTAT-1951-07-28-1)
Wien-konvensjonen	Wien-konvensjonen om traktatretten, av 23. mai 1969

Forarbeider:

St. melding 21 (2003-2004)	Om styringsforholdet på utlendingsfeltet
Ot.prp.nr.75 (2006-2007)	Om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)
Innst. O. nr. 42 (2007-2008)	Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)

7.3. Register over rettspraksis

7.3.1. Nasjonale avgjørelser

Norsk Retstidende:

Rt. 1991 s. 586
 Rt. 2011 s. 1481
 Rt. 2012 s. 1985
 Rt. 2015 s. 1388

Høyesteretts ankeutvalg:

HR-2016-00113-U
 HR-2016-00974-U

Borgarting lagmannsrett:

LB-2008-124644
 09-051140ASD-BORG/01, kjennelse 10. juli 2009
 LB-2012-147989
 LB-2015-98101

Oslo tingrett:
 (saker kommentert i
 teksten, se ellers vedlegg)

TOSLO-2006-7148
 13-075199TVI-OTIR/02
 13-129010TVI-OTIR/01
 13-133579 TVI-OTIR/04
 14-017946TVI-OTIR/02
 14-052382TVI-OTIR/04
 14-061070TVI-OTIR/02
 14-116400TVI-OTIR/08
 15-002103TVI-OTIR/04
 15-036264TVI-OTIR/07

7.3.2. Internasjonale avgjørelser

EMD:

Salah Sheekh v. The Netherlands (2007)
 F. H. mot Sverige (2016)

United Kingdom Immigration Appeal Tribunal:

SW v Secretary of State for the Home
 Department (Adjudicator's questions) Somalia
 [2005] UKIAT00037

Federal Court — Canada:

Robat Torki v. Canada 2012 FC 1400
 Hassankiadeh v. Canada 2015 FC 1284

8. Liste over tabeller og figurer

Tabell 1
 Tabell 2
 Tabell 3
 Tabell 4
 Figur 1

Hypoteser
 Deskriptiv statistikk
 Sakstyper
 Asylgrunnlag
 Logistisk regresjonsanalyse – Sannsynlighet for
 utlendingsmedhold

Vedlegg

Utrekninger

Tabell. Logistisk regresjon – Sannsynlighet for medhold for asylsøkeren⁶²

	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>AME</i>	<i>p</i>
Ekstern troverdighet	-2.49**	.83	-.38	.003
Landforhold ved retur	-.52	.61	-.07	.394
Sakkyndig Dommer	1.79* .12	.75 .43	.27 .01	.017 .784
Iran	.53	.65	.08	.411
Afghanistan	-.05	.71	-.01	.947
Etiopia	1.30	.73	.19	.073
Tyrkia	-1.03	1.12	-.15	.356
Asyl	-.30	.60	-.04	.616
<i>Konstantledd</i>	-.99*	.41	.22	.016
<i>N</i>		148		
<i>pseudo R²</i>		.131		

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Oversikt over saker brukt i den kvantitative analysen

11-010101TVI-OTIR/08	13-007358TVI-OTIR/08	11-101383TVI-OTIR/03
12-081237TVI-OTIR/01		12-108597TVI-OTIR/01
12-117753TVI-OTIR/06		12-127718TVI-OTIR/08
12-129819TVI-OTIR/02		12-135948TVI-OTIR/02
12-138832TVI-OTIR/06		12-144850TVI-OTIR/03
12-153362TVI-OTIR/07		12-168798 TVI-OTIR/04
12-172258TVI-OTIR/07		12-184512TVI-OTIR/03
12-186560TVI-OTIR/05		12-191125TVI-OTIR/01
12-193569TVI-OTIR/08		12-199448TVI-OTIR/05
12-205693TVI-OTIR/01		12-206389 TVI-OTIR/04
13-000438TVI-OTIR/01		13-000483TVI-OTIR/02
13-001602TVI-OTIR/04		13-002446TVI-OTIR/03
13-013666TVI-OTIR/05		13-024113TVI-OTIR/07
13-026374TVI-OTIR/02		13-031433TVI-OTIR/06
13-032320TVI-OTIR/02		13-034169TVI-OTIR/08
13-036413TVI-OTIR/04		13-038493TVI-OTIR/05
13-050672TVI-OTIR/07		13-054468TVI-OTIR/01
13-056365TVI-OTIR/08		13-058479TVI-OTIR/01
13-066869TVI-OTIR/03		13-068461TVI-OTIR/07
13-075199TVI-OTIR/02		13-076313TVI-OTIR/04
13-076824TVI-OTIR/03		13-081099TVI-OTIR/08
13-095316TVI-OTIR/01		13-103171TVI-OTIR/03

⁶² Modellen er spesifisert i henhold til Aldrich og Nelsons (1984) anbefalinger og oppfylder således kravene for logistisk regresjonsanalyse. Diagnostikk utført i forbindelse med analysen bekreftet at multikollinearitet ikke var et problem.

13-107946TVI-OTIR/06	13-113713TVI-OTIR/08
13-117385TVI-OTIR/04	13-123997TVI-OTIR/05
13-128046TVI-OTIR/05	13-133542TVI-OTIR/03
12-132596TVI-OTIR/05	13-056756TVI-OTIR/06
13-108406TVI-OTIR/05	13-120466TVI-OTIR/04
13-125093TVI-OTIR/01	13-129010TVI-OTIR/01
13-130124TVI-OTIR/06	13-133579 TVI-OTIR/04
13-140409TVI-OTIR/02 og 13-157469TVI- OBYF/1	13-143335TVI-OTIR/08
14-009072TVI-OTIR/06	14-017946TVI-OTIR/02
14-023975TVI-OTIR/04	14-027197TVI-OTIR/01
14-035409TVI-OTIR/05	14-039449TVI-OTIR/02
14-040777TVI-OTIR/05	14-042719TVI-OTIR/06
14-049336TVI-OTIR/07	14-052382TVI-OTIR/04
14-053434TVI-OTIR/04	14-061070TVI-OTIR/02
14-063855TVI-OTIR/06	14-067896TVI-OTIR/07
14-074325TVI-OTIR/08	14-075264TVI-OTIR/02
14-079577TVI-OTIR/05	14-086111TVI-OTIR/07
14-088998TVI-OTIR/08	14-089838TVI-OTIR/02
14-095610TVI-OTIR/08	14-105106TVI-OTIR/08
14-116400TVI-OTIR/08	14-133342TVI-OTIR/06
13-147699TVI-OTIR/03	13-150618TVI-OTIR/05
13-164711TVI-OTIR/04	13-168098TVI-OTIR/07
13-169566TVI-OTIR/02	13-173476TVI-OTIR/06
13-175481TVI-OTIR/01	13-181546TVI-OTIR/08
13-189830TVI-OTIR/06	13-190929TVI-OTIR/01
13-193463TVI-OTIR/08	13-194841TVI-OTIR/04
13-201786TVI-OTIR/03	13-206300TVI-OTIR/06
13-210487TVI-OTIR/01	14-005311TVI-OTIR/03
14-196986TVI-OTIR/03	14-205950TVI-OTIR/07
14-207399TVI-OTIR/08	15-002103TVI-OTIR/04
15-011269TVI-OTIR/05	15-017911TVI-OTIR/06
15-027796TVI-OTIR/03	15-036264TVI-OTIR/07
15-038359TVI-OTIR/01	15-047591TVI-OTIR/04
15-052885TVI-OTIR/07	15-054349TVI-OTIR/04
15-056331TVI-OTIR/08	15-061833TVI-OTIR/02
15-067510TVI-OTIR/06	15-075069TVI-OTIR/08
15-080662TVI-OTIR/02	15-096561TVI-OTIR/05
15-101335TVI-OTIR/04	15-146402TVI-OTIR/01
14-007817TVI-OTIR/05	14-068765TVI-OTIR/02
14-074186TVI-OTIR/06	14-079491TVI-OTIR/06 14-118204TVI-OTIR/06 14-098426TVI-OTIR/06 14-089239TVI-OTIR/06 14-084760TVI-OTIR/06 14-089905TVI-OTIR/06 14-132379TVI-OTIR/06 14-119308TVI-OTIR/06 14-109017TVI-OTIR/06
14-096469TVI-OTIR/03	14-099515TVI-OTIR/04
14-108148TVI-OTIR/02	14-189331TVI-OTIR/05
14-193395TVI-OTIR/02	14-194329TVI-OTIR/05
14-119071TVI-OTIR/03	14-115725TVI-OTIR/03
14-121100TVI-OTIR/07	14-129633TVI-OTIR/03

14-133494TVI-OTIR/03	14-136553TVI-OTIR/06
14-138502TVI-OTIR/01	14-141454TVI-OTIR/06
14-146912TVI-OTIR/02	14-148511TVI-OTIR/02 14-149018TVI-OTIR/02 14-149073TVI-OTIR/02
14-150902TVI-OTIR/03	14-153562TVI-OTIR/07
14-158478TVI-OTIR/04	14-161724TVI-OTIR/05 14-161779TVI-OTIR/05
14-171530TVI-OTIR/06	14-175655TVI-OTIR/03
14-177144TVI-OTIR/02	14-178195TVI-OTIR/06
14-186770TVI-OTIR/07	15-049414TVI-OTIR/02